

c/o Valsson & Konradsdóttir
Rue des Vétérinaires 45/1208
1070 Anderlecht - Belgíu
olivals@gmail.com

Iðnaðarráðuneyti			
Málsnr.	IDN02020066	Ábmr.	EST
B lyk.	2.2.1	Aðrir	
Mótt.	31.07.2012	Fskj.	
Alts.		Trúnm.	

Nefnd er móti stefnu um lagningu raflína í jörð

Iðnaðarráðuneytið

Amarhváli

150 Reykjavík

24. júlí 2012

Í tilefni af skipun nefndar skv. þingsályktun nr. 4/140, senda undirrituð nefndinni neðangreindar athugasemdir.

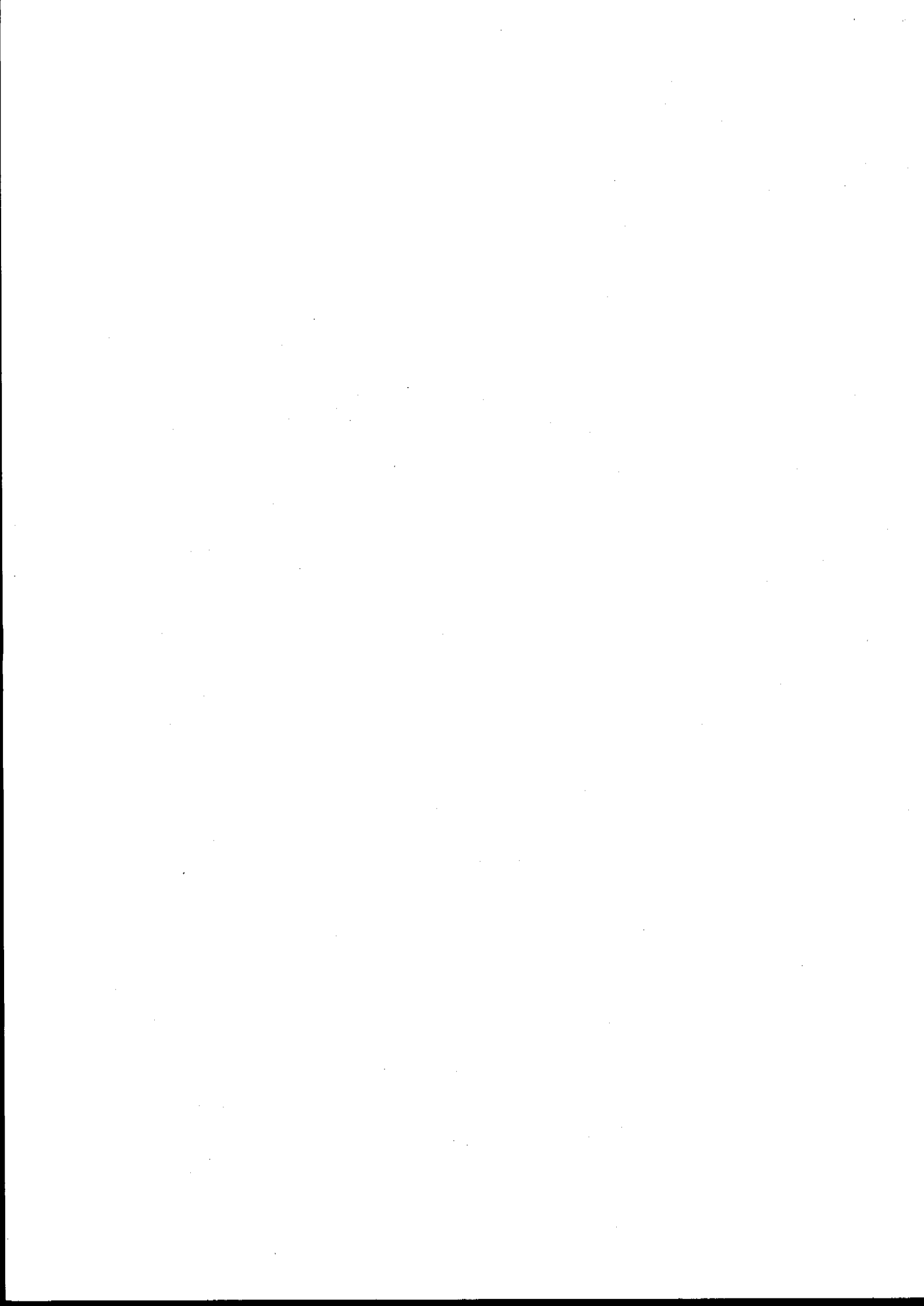
Undirrituð telja afar mikilvægt við þá stefnumótun sem nefndinni er ætlað að skila, að hún líti til nágildandi lagaákvæða um mat á umhverfisáhrifum og framkvæmd þeirra að því er varðar samanburð á umhverfisáhrifum þess að leggja háspennulínur sem loftlínur eða jarðstrengi.

Vilja undirrituð í því sambandi benda nefndinni á þá vankanta sem virðast vera á núverandi framkvæmd umhverfismats á jarðstrengjum sem valkosti. Þannig hefur í nýlegu dæmi; fyrsta áfanga hringtengingar svokallaðrar „byggðalínu“, þ.e. fyrirhuguð lagning háspennulínu frá Blönduvirkjun til Akureyrar („Blöndulína 3“) bæði verið látið að því liggja og einnig beinlínis fullyrt af hálfu Landsnets í upphafi ferlis skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum, að fyrirtækið hygðist bera saman kosti lagningar loftlínu og jarðstengs á þessari leið. Síðar hefur Landsnet bæði svikið eigin loforð þar um en einnig hunsað ákvörðun Skipulagsstofnunar um að gera slíkt mat án þess að við blasi hvaða stefnu matsferlið taki við svo búíð. Verður nú nánari grein gerð fyrir þessu.

Í ákvörðun Skipulagsstofnunar frá 30. desember 2008 lagði stofnunin fyrir Landsnet að **láta fara fram umhverfismat á þeim kosti að leggja háspennulínu frá Blönduvirkjun til Akureyrar í jörð**. Segir Skipulagsstofnun í ákvörðun sinni að ítarlegu mati á „**kostnaði, rekstri og umhverfisáhrifum**“ af þeim kosti að leggja línuna í jörð „**til jafns við loftlínu**“ hafi Landsnet lofað bæði í tillögu sinni að matsáætlun og í bréfum sínum til stofnunarinnar. Auk þess hafi Skipulagsstofnun borist athugasemdir um að eðlilegt væri að sá valkostur væri tekinn til mats.

Í ákvörðun Skipulagsstofnunar segir síðan orðrétt svo á bls. 6 (leturbr. okkar):

Í umsögn Umhverfisstofnunar kemur fram að í frummatsskýrslu eigi að gera grein fyrir þeim umhverfisáhrifum sem fylgja lagningu jarðstengs. Skipulagsstofnun tekur undir ofangreint og telur að Landsnet þurfi í frummatsskýrslu að leggja mat á áhrif þess kosts að leggja háspennulínur í jörð á hina ýmsu umhverfisþætti, s.s. landslag og sjónræn áhrif, landnotkun, útivist og ferðamennsku, jarðmyndanir, fugla, gróður og fornleifar og bera þann valkost saman við lagningu háspennulínu sem loftlínu. Mat og umfjöllun tæki mið af því að gert væri ráð fyrir jarðstreng á tilteknum hlutum leiðarinnar og loftlínu á öðrum hlutum hennar. Skipulagsstofnun bendir á að skv. tölulið 3 e í 18. gr. reglugerðar nr. 1123/2005 skal í frummatsskýrslu koma fram:

"Samanburður á umhverfisáhrifum þeirra kosta sem kynntir eru og rökstuðningur fyrir vali framkvæmdaraðila að teknu tilliti til umhverfisáhrifa".

(sjá <http://www.skipulagsstofnun.is/media/attachments/Umhverfismat/549/2008060015.pdf>)

Landsnet hafnaði í umhverfismati sínu að láta þetta mat fara fram (sjá frummatsskýrslu sem lögð var fyrir Skipulagsstofnun í mars 2012, aðgengileg hér: http://landsnet.is/Uploads/document/Framkvæmdir/Frummatsskýrsla%20140312_2.pdf) með þessum orðum (bls. 41-42):

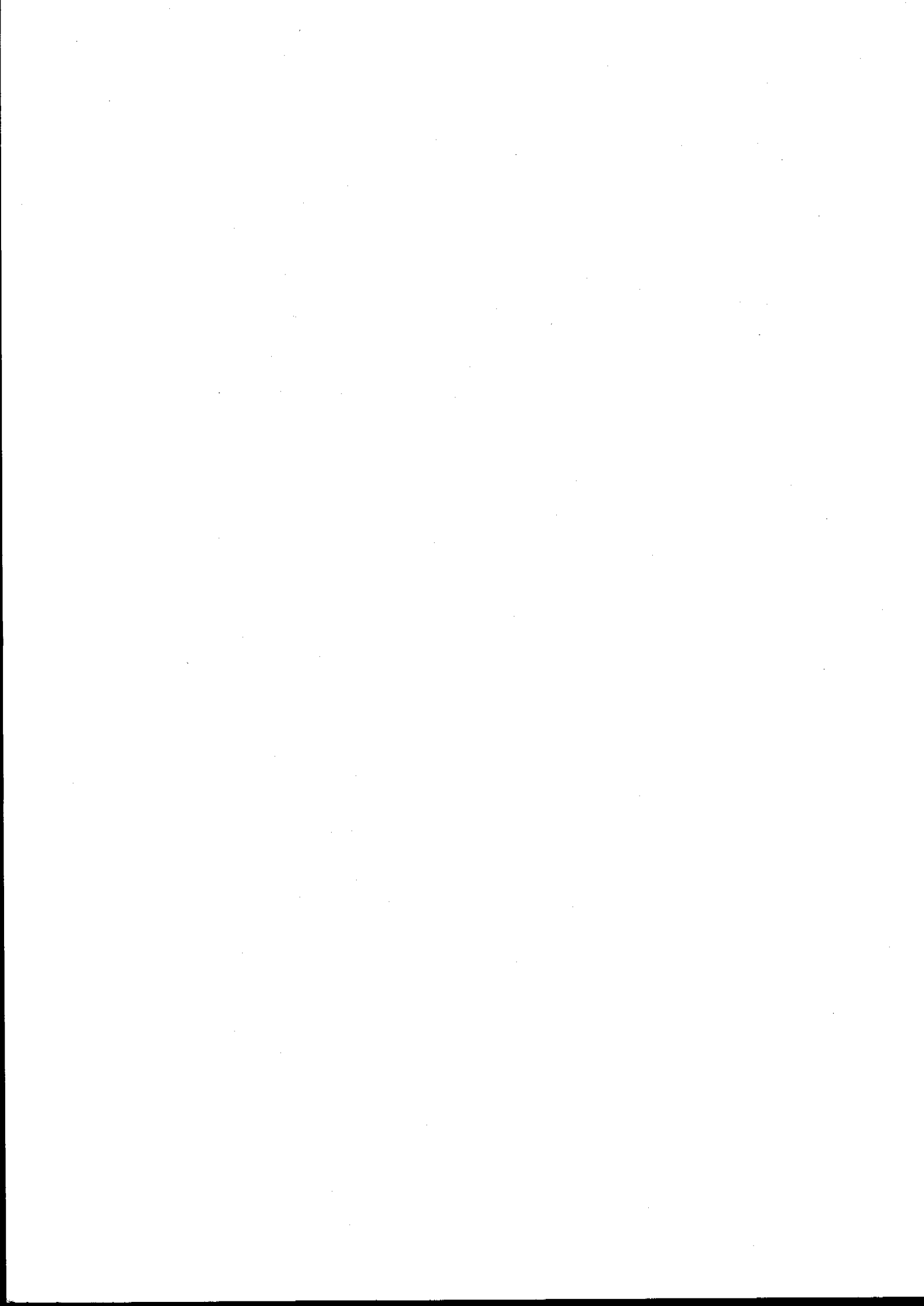
Í svörum framkvæmdaraðila við athugasemdum vegna tillögu að matsáætlun frá desember 2008 kemur m.a. fram að „*nauðsynlegt er að skoða þau umhverfisáhrif sem verða vegna lagningu jarðstrengs til jafns við loftlínu.*“ Með þessu orðalagi var átt við að gera þurfi grein fyrir umhverfisáhrifum jarðstrengs til jafns við loftlínu í almennum samanburði eins og gert er í þessum kafla. Í ákvörðun Skipulagsstofnunar um tillögu að matsáætlun er hins vegar lagt út frá framangreindu orðalagi eins og um valkost sé að ræða að leggja línur í jörð. Fram kemur í ákvörðuninni að leggja þurfi mat á áhrif þess kosta að leggja háspennulínur í jörð á hina ýmsu umhverfisþætti og bera þann valkost saman við lagningu loftlínu. Hér virðist vera um misskilning að ræða á milli framkvæmdaraðila og Skipulagsstofnunar sem rekja má til ónákvæms orðalags í svörum við athugasemdum. Í tillögu að matsáætlun kemur skýrt fram að lagning Blöndulínu 3 í jörðu sé hvorki valkostur á skemmri eða lengri leiðum né að gert sé ráð fyrir að leggja mat á áhrif þess að leggja háspennulínur í jörð á hina ýmsu umhverfisþætti. Það er ekki raunhæfur valkostur að hafa jarðstreng að hluta til eða á allri leið Blöndulínu 3 og er það sjónarmið útskýrt í tillögu að matsáætlun sem og í þessum kafla.

Ekki er enn ljóst hvaða úrræði Skipulagsstofnun telur sig eiga við þessar aðstæður, en stofnunin vísaði alltént ekki frummatsskýrslunni frá innan tveggja vikna frestsins, svo sem unnt er skv. 1. mgr. 10. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum. Hinsvegar er ljóst að Skipulagsstofnun heldur opnum þeim möguleika að láta gera sérfræðimat skv. 4. mgr. 22. gr. reglugerðar nr. 1123/2005 á áhrifum þess kosta að leggja háspennulínur þær sem um ræðir í jörð á „*hina ýmsu umhverfisþætti s.s. landslag og sjónræn áhrif, landnotkun, útivist og fermamennsku, jarðmyndanir, fugla gróður og fornleifa og þann valkost saman við lagningu háspennulínu sem loftlínu*“, en það er það sem stofnunin fór fram á.¹ Virðist það vera eini raunhæfi kostur Skipulagsstofnunar, úr því sem komið er, til að fá framkvæmdaraðilann til að framfylgja ákvörðun stofnunarinnar um umhverfismat á þeim valkosti að leggja línu í jörð að hluta að því er varðar Blöndulínu 3. Það má hinsvegar spyrja sig hvort ekki þurfi að skerpa á ákvæðum hér varðandi málsmeðferð, en meginregla laga um umhverfismat er jú að það skuli vera framkvæmdaraðilinn sem gerir umhverfismatið. Það getur ekki hafa verið ætlun

¹ Í bréf Skipulagsstofnunar til Mannvits hf. dags. 14. júní 2012 segir:

- **samanburður á umhverfisáhrifum jarðstrengs og loftlínu frá Blöndu til Akureyrar.**

Skipulagsstofnun mun taka afstöðu til þess hvort hún telji tilefni til þess að óska sérfræðiálita þegar fyrir liggja svör Landsnets við umsögnum og athugasemdum í matsskýrslu.

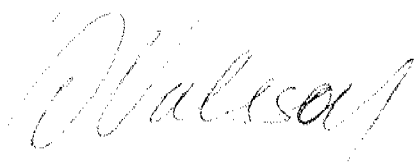

lögjafans að það mat væri að verulegu leyti fært yfir til sérfræðinga sem Skipulagsstofnun tilnefnir, nema í algerum undantekingartilvikum. Þá er hugsanlegt að skerpa þurfi á heimild Skipulagsstofnunar til að vísa frummatsskýrslu sem ekki er í samræmi við matsáætlun frá. Ef til vill er og nauðsynlegt að lengja frestinn sem stofnunin hefur til þess.

Jafnframt því að benda nefndinni á framangreinda vankanta á framkvæmd umhverfismats á jarðstrengjum sem valkosti, þegar Landsnet kys að hafna því að gera slíkt mat, sendum við hér með afrit af athugasemdum okkar vegna frummatsskýrslu Landsnets um Blöndulínu 3, sjá fskj. 1, en í 4. kafla þeirra athugasemda eru röksemdir þær er varða umhverfismat á jarðstrengjum til samanburðar við loflínur raktar.

Undirrituð lýsa sig fús til þess að svara spurningum nefndarinnar um framangreint eða annað það sem nefndin kann að óska eftir nánar skýringum á meðfylgjandi.

Virðingarfyllst,

Ólafur Valsson

Sif Konráðsdóttir

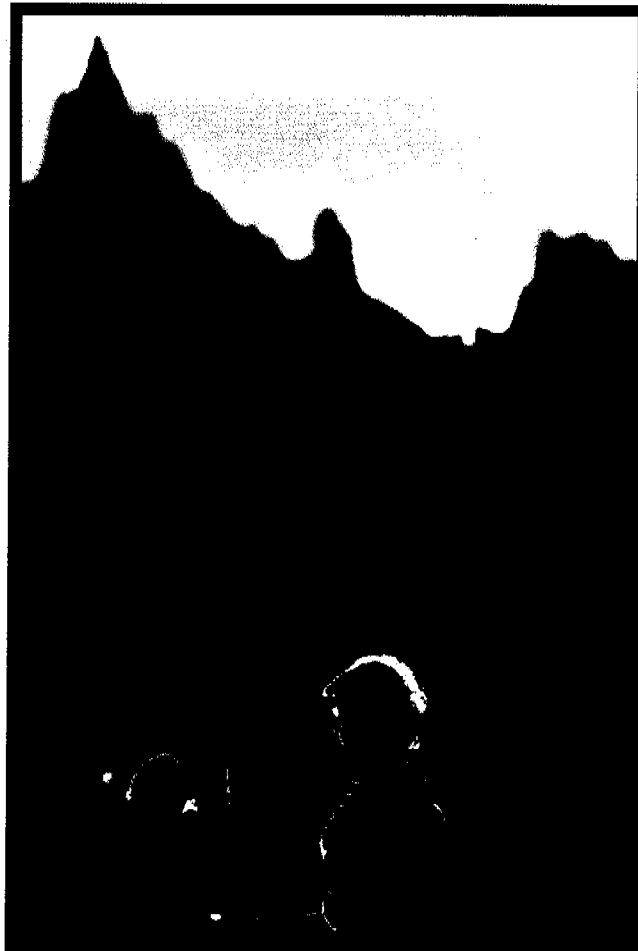
Hjálagt:

Fskj 1, athugasemdir við frummatsskýrslu um Blöndulínu 3. Apríl 2012.

Athugasemdir til Skipulagsstofnunar við frummatsskýrslu

Landsnets hf. vegna Blöndulínu 3

Mat á umhverfisáhrifum

Höfundar:

Ólafur Valsson og Sif Konráðsdóttir

Apríl 2012

Athugasemdir til Skipulagsstofnunar við frummatsskýrslu

Landsnets hf. vegna Blöndulínu 3

Apríl 2012

John Maynard Keynes, enskur hagfræðingur (1883 – 1946):

*"the difficulty lies, not in the new ideas,
but in escaping the old ones."*

MYND Á FORSÍÐU er frá útitónleikum hjómsveitarinnar Sigur Rósar í Öxnadal í júlí 2006, birt með góðfúslegu leyfi sveitarinnar.

SIF KONRÁDSDÓTTIR starfaði sem lögmaður í um 20 ár og er nú sérfræðingur á sviði ríkisaðstoðar hjá alþjóðastofnun.

ÓLAFUR VALSSON var starfandi dýralæknir í um 15 ár, þá sérfræðingur á sviði matvælaöryggis hjá alþjóðastofnun og starfar nú sem ráðgjafi á því sviði.

Sif og Ólafur eru eigendur jarðarinnar Hóla í Öxnadal og hafa stundað þar skógrækt og fleira frá 2007 og haldið úti heimasíðunni www.oxnadalur.com / www.oxnadalur.is Netfang olivals@gmail.com.

Efnisyfirlit

1 Inngangur.....	4
2 Málsmeðferð.....	5
3 Nauðsyn lagningar 220 kV háspennulínu.....	8
4 Samanburður kosta.....	13
5 Athugasemdir við mat á umhverfisáhrifum.....	15
6 Ýmis dæmi um að frummatsskýrsla er ekki í samræmi við matsáætlun.....	21
7 Öxnadalur.....	23
8 Hólahólar og Þverárgljúfur.....	26
9 Lokaorð.....	32

1 Inngangur

1.1 Hlutafélagið Landsnet

Hlutafélagið Landsnet er rekstraraðili flutnings- og dreifikerfis raforku á Íslandi skv. einkaleyfi útgefna af ráðherra.

Um starfsemi flutningsfyrirtækis er fjallað í III. kafla raforkulaga nr. 65/2003 með síðari breytingum. Segir í 8. gr. laganna að eitt fyrirtæki skuli annast flutning raforku og kerfisstjórnun samkvæmt ákvæðum kaflans. Fyrirtækið er rekið á einkaréttarlegum grunni en skal vera í meirihlutaeigu ríkis, sveitarfélaga og/eða fyrirtækja að fullu í þeirra eigu. Meginregla er að Landsneti hf. er **ekki heimilt að stunda aðra starfsemi en þá sem því er nauðsynleg til að geta rækt skyldur sínar samkvæmt raforkulögum eða öðrum lögum**, sbr. 8. gr. raforkulaga.

1.2 Skyldur flutningsfyrirtækis og eftirlit með því

Flutningsfyrirtæki skv. raforkulögum hefur annars vegar skyldur sem rekstraraðili flutningskerfisins og er fjallað um þær í 3. mgr. 9. gr. raforkulaga, og hins vegar kerfisstjórnunarhlutverk sem gerð er grein fyrir í 4. mgr. 9. gr. laganna.

Um skyldur fyrirtækisins að því er varðar **rekstur flutningskerfisins** segir m.a. í 9. gr. raforkulaga:

Flutningsfyrirtækið skal byggja flutningskerfið upp á **hagkvæman hátt** að teknu tilliti til öryggis, skilvirkni, áreiðanleika afhendingar og gæða raforku. Fyrirtækið hefur eitt heimild til að reisa ný flutningsvirki (leturbreyt. höf.)

Í 5. tl. 3. mgr. 9. gr. segir að í rekstri flutningskerfisins felist m.a. að sjá til þess að fyrir liggi **spá um rekstrarþörf og áætlun um uppbyggingu flutningskerfisins**. Hefur svokölluð Orkuspárnefnd gefið út Raforkuspá og er hana að finna á vefsvæði Orkustofnunar.

Í 4. mgr. 9. gr. raforkulaga er nánar kveðið á um hvað felist í **kerfisstjórnun** flutningsfyrirtækis. Skal það m.a. **stilla saman raforkuvinnslu og þörf** svo að hægt sé að mæta frávikum milli umsaminna kaupa og raforkunotkunar, tryggja nægilegt framboð svokallaðs reiðuafis og hafa tiltækar viðbragðsáætlanir.

Ráðherra hefur, með heimild í 10. mgr. 9. gr. raforkulaga gefið út eftirtaldar reglugerðir: nr. 513/2003, nr. 1040/2005, sbr. 161/2006.

Landsnet hf. hefur, í samræmi við ofangreindar skyldur sínar, árlega gefið út **kerfisáætlanir** til fimm ára í senn og eru þær aðgengilegar á vefsvæði fyrirtækisins. Samkvæmt áætlununum er það markmið fyrirtækisins að skoða á að minnsta kosti fjögurra ára fresti þróun flutningskerfisins 15 ár fram í tímann.

Leyfi Orkustofnunar þarf fyrir raflinum sem flytja raforku á 66 kV spennu eða hærri skv. 2. mgr. 9. gr. raforkulaga. Getur stofnunin bundið leyfi **skilyrðum er lúta að umhverfisvernd og landnýtingu**, auk skilyrða er lúta að atriðum sem nefnd eru í 1. mgr. 9. gr. Að auki gegnir

Orkustofnun eftirlitshlutverki skv. raforkulögum, en um það segir m.a. í athugasemdum með 9 gr. frumvarps til núgildandi raforkulaga:

Orkustofnun verður að hafa eftirlit með því að flutningsfyrirtækið hafi ofangreind sjónarmið um **hagkvæmni, öryggi, skilvirkni og áreiðanleika og gæði** raforku að leiðarljósi við uppbyggingu kerfisins. Orkustofnun verður því að fylgjast með hvort nauðsynlegar línur séu byggðar og enn fremur að **ekki sé ráðist í byggingu nýrra lína sem ekki er þörf á samkvæmt ofangreindum sjónarmiðum** (leturbreyting höfunda).

2 Málsmeðferð

2.1 Inngangur

Mál þetta fjallar um háspennulínu sem hlutafélagið Landsnet fyrirhugar að leggja og flutt geti raforku á 220 kV spennu um 107 km leið frá Blönduvirkjun til Akureyrar. Ekki eru fyrirhuguð nein úttök á línunni á þessari leið. Er þetta matsskyld framkvæmd skv. lögum nr. 106/2000 um mat á umhverfisáhrifum.

2.2 Tillaga að matsáætlun

Landsnet hf. lagði í júlí 2008 fram drög að tillögu að matsáætlun skv. lögum um mat á umhverfisáhrifum og í október 2008 sendi fyrirtækið Skipulagsstofnun tillögu sína að matsáætlun og bárust stofnuninni umsagnir frá nokkrum aðilum og athugasemdir frá fjölmörgum landeigendum og öðrum aðilum.

Í tillögu fyrirtækisins að matsáætlun (október 2008) segir undir kaflaheitinu Aðrir kostir, þar sem annars vegar er fjallað um mismunandi leiðir loftlínu í Skagafirði og hinsvegar jarðstrengi ásamt því sem minnst er á svokallaðan núllkost:

2.9.2 JARÐSTRENGIR

Umræða hefur verið um það hér á landi að leggja flutningslínur sem jarðstrengi í stað loftlína í þeim tilgangi að minnka sjónræn áhrif háspennulína. Háspennulínur með yfir 100 kV spennu eru almennt lagðar sem loftlínur og er ein ástæðan sú að þær eru verulega ódýrari en jarðstrengir. Landsneti hf. eru settar þær skyldur skv. 9. gr. raforkulaga nr. 65/2003, að byggja flutningskerfið upp á hagkvæman hátt að teknu tilliti til öryggis, skilvirkni, áreiðanleika afhendingar og gæða raforku. Ávallt er reynt að halda kostnaði við uppbyggingu og rekstur flutningsnetsins sem lægstum því að aukinn kostnaður lendir á rafmagnsnotendum.

Stofnkostnaður við lagningu jarðstrengja á hárrí spennu er margfaldur á við loftlínur og er munurinn því meiri eftir því sem flutningsþörfin vex. Gerð hefur verið kostnaðaráætlun fyrir byggingu Blöndulínu 3 sem loftlínu. Sé miðað við að línan sé lögð samkvæmt þeim valkostum sem kynntir eru í tillögu að matsáætlun er framkvæmdakostnaður línunnar áætlaður 5 - 5,6 milljarðar. Til samanburðar hefur verið gerð kostnaðaráætlun fyrir jarðstreng með sömu flutningsgetu í stað línunnar. Ef gert er ráð fyrir að jarðstrengurinn fylgi þjóðvegi alla leiðina frá Blöndu til Akureyrar er vegalengdin, samtals um 133 km. Áætlaður kostnaður vegna jarðstrengsins yrði 25 - 28 milljarðar. Munur á stofnkostnaði yrði því u.þ.b. fimmfaldur á allri leiðinni milli

Blöndu og Akureyrar. Mismunur kostnaðar á jarðstrengslaun og loftlínullaun yrði þannig sem nemur kostnaði við þrenn Héðinsfjarðargöng¹.

Væri sá kostur valinn að byggja flutningskerfið að verulegu leyti upp með jarðstrengjum, er ljóst að það myndi hafa gríðarleg áhrif til hækkunar á gjaldskrá fyrir flutning raforku og þar með á raforkuverð til stórnótenda og almennings. Þar sem raforka er stór liður í aðfangakostnaði atvinnulífs er augljóst að breytingin gæti haft víðtæk áhrif til hins verra á þróun og uppbyggingu atvinnulífs, einkum á landsbyggðinni. Hún gæti einnig haft áhrif á samkeppnishæfni íslensks atvinnulífs gagnvart erlendum keppinautum.

Jarðstrengir með 220 kV spennu eru tæknilega óhagkvæmari lausn en loftlínur með sömu spennu með tilliti til rekstrarvandamála og afhendingaröryggis. Umfjöllun um þessi atriði verða í frummatsskýrslu. Líftími jarðstrengja er minni en loftlína svo og sveigjanleiki til breytinga og aðlögunar flutningskerfisins að breyttum þörfum. Einnig tekur mun lengri tíma að gera við jarðstrengi en loftlínur sem hefur áhrif á afhendingaröryggi raforku. Að lokum má þess geta að jarðstrengir hafa meira jarðrask í för með sér en loftlínur, sem eru í flestum tilvikum afturkræfar framkvæmdir. Í **frummatsskýrslu verður gerð nánari grein fyrir jarðstrengjalögnum (á allri línuleiðinni eða að hluta til), kostnaði, rekstri og umhverfisáhrifum í samanburði við loftlínur.** (Leturbreyt höf.)

Í málsmeðferð fyrir Skipulagsstofnun skv. 8. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum sendi Landsnet hf. stofnuninni allmörg bréf dagsett á tímabilinu frá 21. október til 16. desember 2008 og teljast þau viðbót við tillögu fyrirtækisins að matsáætlun eins og greinir í ákvörðun Skipulagsstofnunar frá 30. desember 2008. Bréf þessi eru hvorki aðgengileg á vefsíðum Landsnets hf. né verkfræðistofunnar Mannvits, sem sér um umhverfismat f.h. fyrirtækisins.

2.3 Matsáætlun

Skipulagsstofnun féllst með ákvörðun dagsettri 30. desember 2008 á tillögu fyrirtækisins að matsáætlun með viðbótunum sem að ofan greinir, sbr. 2. mgr. 8. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum með **athugasemdum**. Athugasemdir stofnunarinnar eru nokkuð umfangsmiklar og eru reifaðar á þremur blaðsíðum í ákvörðun hennar (bréf Skipulagsstofnunar til verkfræðistofunnar Mannvits hf. f.h. Landsnets hf. dagsett 30. desember 2008, mál nr. 2008060015). Samkvæmt 2. mgr. 8. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum svo sem henni var breytt með 7. gr. laga nr. 74/2005 verða **athugasemdir stofnunarinnar hluti af matsáætlun**. Ekki er gerð nein heildstæð grein fyrir athugasemdum Skipulagsstofnunar í frummatsskýrslu. Ekki er ákvörðun stofnunarinnar heldur birt á heimasíðu Landsnets hf. eða verkfræðistofunnar Mannvits hf.

Athugasemdir Skipulagsstofnunar í ákvörðun hennar skv. ofangreindu, var kynnt leyfisveitendum og öðrum umsagnaraðilum svo sem mælt er fyrir um í 3. mgr. 8. gr. laga um

¹ Þennan samanburð við kostnað jarðganga úr tillögu að matsáætlun er raunar ekki að finna í frummatsskýrslu. Af þessu tilefni vilja höfundar þó benda á að á verðlagi ársins 2010 kostuðu jarðgöngin reyndar 14 milljarða króna. Þetta kostnaðarsamhengi sett fram af Landsneti hf. gefur að mati höfunda sérstakt tilefni til að bera saman raunverulega áætlun um lagningu 132 kV jarðstrengs um hluta eða alla leið Blöndulínu 3 við þann kost sem settur er fram af Landsneti hf.

mat á umhverfisáhrifum með því að þessum aðilum voru send afrit ákvörðunnar. Ekki er höfundum ljóst hvort þessir aðilar fengu einnig í hendur afrit bréfa Landsnets hf. til Skipulagsstofnunar sem dagsett eru 21. október til 16. desember 2008 og eru hluti matsáætlunar skv. ákvörðun Skipulagsstofnunar frá 30. desember 2008. Almenn kynning fór hinsvegar ekki fram á þeim hluta matsáætlunar sem er að finna í athugasemdum Skipulagsstofnunar sem fram eru settar í ákvörðun hennar frá 30. desember 2008 eða ofangreindum bréfum Landsnets hf., en það er ekki lögskylt.

Þar sem athugasemdum Skipulagsstofnunar er heldur ekki gerð rækileg og skipulega skil í frummatsskýrslunni sjálfi, telja höfundar að nokkuð skorti á gagnsæi málsmeðferðar í þessu máli.

Ákvörðunina sjálfa er að finna á vefsvæði Skipulagsstofnunar svo sem boðið er í 2. mgr. 15. gr. reglugerðar um mat á umhverfisáhrifum nr. 1123/2005. Hana er hinsvegar hvorki að finna á vefsíðu Landsnets hf. né verkfræðistofunnar Mannvits hf. eins og áður sagði.

2.4 Frummatsskýrsla

Eftir að matsáætlun lá þannig fyrir í árslok 2008 liðu rúm þrjú ár þar til frummatsskýrsla var send Skipulagsstofnun, eða í mars 2012.

Er frummatsskýrslan sjálf 130 blaðsíður auk sérstaks myndaheftis sem er 86 síður. Fylgja skýrslunni sex viðaukar sem allir eru skýrslur unnar af utanaðkomandi aðilum á tímabilinu 2008 til 2009, utan Viðauka 1 (alls 50 síður) sem fjallar um efnistöku og er í formi minnisblaða verkfræðistofunnar Mannvits dagsettra 1. febrúar 2009 og Viðauka 2 (alls 24 síður) sem nefndur er landslag og er unninn af verkfræðistofunni Mannviti að mestu á árunum 2009 og 2010 að því er ráða má af heimildaskrá. Þá fjallar Viðauki 3 (71 síða) um gróður og er unninn af Náttúrufræðistofnun Íslands. Viðauki 4 (20 síður) fjallar um fuglalíf og er unninn af Náttúrustofu Norðausturlands og Viðauki 5 (123 síður) er skýrsla um rannsókn á mögulegum áhrifum 220 kV loftlínu, gerð af Rannsóknarmiðstöð ferðamála. Loks er Viðauki 6 (178 síður) fornleifaúttekt vegna fyrirhugaðrar loftlínu, unninn af Fornleifastofnun Íslands.

Virðast allir viðaukarnir eingöngu taka mið af þeim valkosti að leggja loftlínu alla leið frá Blönduvirkjun til Akureyrar, utan e.t.v. Viðauka 2, sem skilgreinir landslagsheildir með almennum hætti á leiðinni sem um ræðir og nefnir ekki sérstaklega valkostina loftlínu annars vegar og jarðstreng hins vegar en vísar í texta til „Blöndulínu 3“.

Almenn kynning Skipulagsstofnunar skv. 2. mgr. 10. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum hófst 21. mars 2012 og kynning framkvæmdaraðila (Landsnets hf.) skv. 3. mgr. 10. gr. laganna.

Greinargerð þessi eru athugasemdir höfunda hennar við frummatsskýrslu skv. 4. mgr. 10. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum. Þá er hún frekari rökstuðningur fyrir þeim tilmælum sem höfundar hennar beina til Skipulagsstofnunar í sérstöku bréfi til stofnunarinnar dagsettu 2. maí 2012.

Verður í köflum 3 og 4 hér á eftir gerð grein fyrir veigamestu athugasemdum almenns eðlis sem höfundar hafa við frummatsskýrslu. Í kafla 5 munu höfundar fjalla um umhverfismat það sem frummatsskýrsla hefur að geyma og hverja þeir telja alvarlegustu ágalla þess. Í kafla 6 verða nokkur frekari dæmi tekin af ágöllum frummatsskýrslu að mati höfunda. Kafli 7 fjallar um þann afmarkaða hluta ætlaðrar línulagnar sem færi um Öxnadal og kafli 8 fjallar sérstaklega um náttúruminjasvæðið Hólahóla og nágrenni. Loks eru lokaorð í kafla 9.

3 Nauðsyn lagningar 220 kV háspennulínu

3.1 Umfjöllun í matsáætlun og frummatsskýrslu

Í tillögu að matsáætlun kom fram að Landsnet hf. hygðist reka fyrirhugaða 220 kV háspennulínu á 132 kV um ótiltekinn tíma. Skipulagsstofnun taldi í athugasemdum sínum við tillögu að matsáætlun frá 30. desember 2008, sem er hluti matsáætlunar eins og að framan greinir, nauðsynlegt að í frummatsskýrslu yrði gerð grein fyrir hversu lengi standi til að keyra fyrirhugaða línu á 132 kV spennu. Þá taldi stofnunin að ítarlega þyrfti að gera þar grein fyrir og rökstyðja nauðsyn þess að leggja 220 kV línu.

Hvergi í frummatsskýrslu er gerð grein fyrir hversu langur tími mun líða þar til þörf verður á að hækka spennu hinnar fyrirhuguðu línu í 220 kV og þar er hvorki hægt að segja að finna megi greinargerð um þörf á að leggja 220 kV línu né rökstuðning fyrir slíkri nauðsyn. Þar eru hinsvegar að finna örökstuddar fullyrðingar, líkt og á bls. 1 þar sem segir:

Umtalsverð aukning orkunotkunar, hvort sem er í Eyjafirði, Skagafirði eða Húnavatnssýslum, er ekki möguleg nema með tilkomu Blöndulínu 3. Því er nauðsynlegt að bæta afhendingaröryggi og auka flutningsgetu til þeirra afhendingarstaða er tengjast byggðalínunni.

Auk þess sem segir á bls. 8 í skýrslunni:

Blöndulína 3 verður mikilvægur hlekkur í meginflutningskerfi raforku á Norðurlandi og jafnframt hluti af samtengdu meginflutningskerfi raforku á Íslandi. Við hönnun línunnar er tekið mið af þessu framtíðarhlutverki og því er flutningsgeta línunnar ákvörðuð þannig að hún geti annað nauðsynlegum orkuflutningi til langs tíma. Með því móti eru lágmörkuð umhverfisáhrif að því leyti, að þegar upp kemur þörf á orkuflutningi verður ekki nauðsynlegt að byggja ný flutningsvirki í hvert sinn sem nýr orkuframleiðandi eða orkunotandi, svo sem ný atvinnustarfsemi, kemur til skjalanna. Þannig er meginflutningskerfinu ætlað að hafa sveigjanleika til að mæta slíkri aukningu. Auk þessa er nauðsynlegt að meginflutningskerfi alls landsins, þar með talin Blöndulína 3, hafi næga flutningsgetu til að mæta þeim aðstæðum að óvænt straumrof vegna hugsanlegra bilana verði hvar sem er á byggðalínuhringnum. Jafnframt er til þess að líta að rekstur flutningskerfa raforku kallar á tímabundin straumrof vegna nauðsynlegs viðhalds. Takmörkuð flutningsgeta milli landsvæða sem af straumrofi leiðir, getur valdið skerðingu á afhendingu raforku til notenda, en slík staða gengur þvert á markmið þess lagaumhverfis, sem Landsnet vinnur eftir. Með tilliti til þessa er það metið svo að nauðsynleg flutningsgeta Blöndulínu 3 þurfi að vera á bilinu 500–600 MVA, miðað við 220 kV rekstrarspennu. Flutningsgeta kerfisins er ekki sú sama og flutt magn í MW. Hún er mun hærri, bæði af kerfislegum

ástæðum og einnig til þess að kerfið sé í stakk búið til þess að taka við auknum flutningi vegna nýrra notenda og almennrar álagsþróunar.

Þar sem verulega skortir á að ítarleg grein sé í frummatsskýrslu gerð fyrir þeim þáttum sem Skipulagsstofnun gerði athugasemdir við og þeir rökstuddir, getur skýrslan að mati höfunda ekki talist í fullu samræmi við matsáætlun skv. 10. sbr. 8. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum.

Þar sem Skipulagsstofnun hefur ekki tekið þann kost að vísa því frá að taka frummatsskýrsluna til athugunar skv. 2. málslíð 1. mgr. 10. gr. laganna verður hér á eftir gerð efnisleg grein fyrir athugasemdum höfunda við frummatsskýrsluna.

Samhliða þessum athugasemdum hafa höfundar beint því til Skipulagsstofnunar að hún beiti heimild í 4. mgr. 22. gr. reglugerðar um mat á umhverfisáhrifum til að leita sér sérfræðilíts og/eða að hún beiti heimild í 4. mgr. 8. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum og ítreki við Landsnet hf. athugasemdir sínar og tilmæli frá 30. desember 2008.

3.2 Fyrirhuguð framkvæmd

Margoft kemur fram í gögnum frá Landsneti hf. í máli þessu að tilgangur með lagningu Blöndulínu 3 sé tvíþættur:

- að styrkja meginflutningskerfi raforku á Norðurlandi og
- að verkefnið sé fyrsti áfanginn í að auka flutningsgetu „byggðarlínuhringins“ um landið.

Um þetta tvíþætta hlutverk verður nú nánar fjallað.

3.2.1 Styrking meginflutningskerfis raforku á Norðurlandi

Raforkuspá Orkusparnefndar fyrir 2010-2050 gerir ráð fyrir um 40% aukningu á raforkunotkun á Norðurlandi fram til ársins 2050 eða minna 1% á ári.

Sé miðað við raforkuspá má því ljóst vera að ekki er þörf á 220 kV línu frá Blöndu til Rangárvalla til að mæta aukinni raforkunotkun á Norðurlandi. Ekki verður annað séð en að tvöföldun á flutningsgetu t.d. með lagningu 132 kV jarðstrengs eða styrkingu núverandi línu myndi fyllilega anna fyrirséðri þörf næstu 40 ára ef eingöngu er horft til afmarkaðs hluta flutningskerfisins frá Blöndu til Rangárvalla.

3.2.2 Aukning flutningsgetu hringtengingar – fyrsti áfangi

Um aukningu flutningsgetu hringtengingar hefur á hinum svonefndu kerfisáætlunum Landsnets hf. undanfarin ár verið fjallað um hana þannig að Blöndulína 3 sé hluti af áformum um það sem fyrirtækið nefnir „byggðalínuna“, þ.e. hringtenging raforkukerfisins.

Í kerfisáætlun fyrirtækisins 2008 sagði þannig:

Eftir að Blöndulína 3 hefur verið byggð verði byggð ný lína milli Kröflu og Fljótsdals, Kröflulína 3, samhliða núverandi Kröflulínu 2. Þar á eftir verði farið í styrkingu milli Kröflu og Rangárvalla. Síðasta skrefið verði svo annað hvort bygging

hálandislínu milli Þjórsár-Tungnaárvæðisins og Norðausturlands (Rangárvalla eða Kröflu), eða tvöföldun þess sem eftir er af byggðalínunni (Blanda – Brennimelur og Fljótisdalur – Sigalda (sjá kafla 5.9 Byggðalínan 132 kV).

Í kerfisáætlun Landsnets hf. 2010 (Fimm ára áætlun 2011-2015) sagði:

Hjá Landsneti er hafinn undirbúningur að byggingu nýrrar 220 kV línu milli Blöndu og Rangárvalla, Blöndulínu 3. Fleiri kostir varðandi styrkingu byggðalínunnar eru einnig til athugunar, svo sem ný lína milli Kröflu og Fljótisdals, milli Brennimels og Blöndu og milli Kröflu og Rangárvalla. Auk þessara kosta er til skoðunar bygging nýrrar flutningslínu yfir hálandið sem tengir saman Þjórsár-Tungnaárvæðið og Norðausturland (sjá kafla 5.9. Byggðalínan 132 kV).

Nú þegar er hafinn undirbúningur að lagningu Blöndulínu 3 frá Blönduvirkjun til Akureyrar sem byggð verður fyrir 220 kV spennu. Á leiðinni frá Akureyri til Kröfluvirkjunar og þaðan áfram til Fljótisdalsvirkjunar er unnið að nauðsynlegum breytingum á aðalskipulagi og öðrum frumundirbúningi. Á öðrum hlutum leiðarinnar er unnið að kostagreiðingu og fyrstu grunnrannsóknnum. Jafnframt eru skoðuð kerfisáhrif tengingar frá Þjórsárvæðinu og inn á byggðalínuhringinn á Norðurlandi. Á Svæðisskipulagi miðhálandis og á aðalskipulagi viðkomandi sveitarfélaga er gert ráð fyrir tengingu þar á milli. (Kafli 7.1.3. Styrking byggðalínunnar)

Höfundar líta svo á að tilvitnuð skjöl séu áætlanir þær sem um ræðir í 9. gr. raforkulaga sem fjallað var um í inngangi þessarar greinargerðar og Landsneti hf. er skylt að gera.

Miðað við þær forsendur sem Landsnet hf. hefur gefið sér í áætlunum þessum, virðist því Blöndulína 3 vera hluti af heild en hún standi í sjálfu sér ekki sjálfstætt, enda væri þá engin ástæða til þess að leggja hana fyrir 220 kV spennu, svo sem nánar verður fjallað um hér á eftir. Er þetta að mati höfunda í andstöðu við svör Landsnets hf. við athugasemdum ýmissa aðila á fyrri stigum þessa máls, t.d. í bréfi til Skipulagsstofnunar dags. 26. nóvember 2008 þar sem segir:

„Endurnýjun/styrking byggðarlínuhningsins fellur ekki undir [sameiginlegt mat á umhverfisáhrifum skv. 2. mgr. 5. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum] þar sem í fyrsta lagi er endurnýjun byggðarlínuhningsins ekki fyrirhuguð á sama svæði né á sama tíma en mörg ár geta liðið þar til endurnýjun/styrkingu er lokið“².

Ljóst er að framkvæmd við hringtengingu raforkukerfis er ekki á sama landsvæði. Það er heldur ekki skilyrði sameiginlegs umhverfismats, svo sem nánar verður gerð grein fyrir hér á eftir. Af þeim yfirlýsta tilgangi 2. mgr. 5. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum að **gefa skýrari mynd af heildarumhverfisáhrifum framkvæmda** er að mati höfunda einnig ljóst að það að mörg ár geti liðið milli framkvæmda útilokar ekki sameiginlegt umhverfismat. Það eru sammögnunaráhrifin (e. cumulative) sem hér skipta máli. Ofangreint svar Landsnets hf. var

² Bréfið hefur að geyma svör verkfræðistofunnar Mannvits hf. f.h. Landsnets hf. vegna athugasemda Jóns H. Arnljótssonar, Ytri Mælifellsá. Sama svar getur að líta í bréfi Mannvits hf. dags. 12. nóvember 2008 vegna athugasemda Jóns H. Halldórssonar, Ytri-Mælifellsá sama efnis.

Því ófullnægjandi í þessu samhengi árið 2008. Vegna þess hve langur tími er liðinn frá því tillaga að matsáætlun hlaut umfjöllun (þrjú ár og fjórir mánuðir) er enn frekar ástæða til að gefa því gaum hvað gerst hefur í áætlanagerð Landsnets hf. á þessum tíma og hvort áætlanirnar skuli teknar til umhverfismats svo sem síðar verður rakið og/eða sameiginlegt umhverfismats fari fram á fram tengdum framkvæmdum.

Að mati höfunda er samkvæmt öllum aðgengilegum upplýsingum og gögnum ljóst að Landsnet hf. hyggur á stórfellda aukningu flutningsgetu hringtengingar raforkukerfis og Blöndulína með 220 kV er aðeins hluti af þeim áætlunum. Þær áætlanir hafa verið að taka á sig mynd frá þeim tíma sem tillaga að matsáætlun hlaut umfjöllun á árinu 2008.

Þó engar tímasetningar liggi fyrir um heildarframkvæmdina og Landsnet hf. hefur kosið að leggja framkvæmdina Blöndulínu 3 nú í mat á umhverfisáætlun er um augljóst samhengi þeirra áætlana og Blöndulínu 3 að ræða. Hefur enda Landsnet hf. ekki haldið því fram í frummatsskýrslu eða nýjustu kerfisáætlun að Blöndulína 3 sé afmarkað og sjálfstætt verkefni.

Skipta má áætlunum Landsnets hf. í eftirtalda áfanga skv. núgildandi kerfisáætlun (Fimm ára áætlun 2012-2016//Langtímaáætlun til árs 2026) sem finna má á vefsíðu fyrirtækisins:

1. áfangi	Blöndulína 3
2. áfangi	Kröflulína 3
3. áfangi	Styrking frá Kröflu til Rangárvalla
4. áfangi	Hálendisvína frá Þjórsársvæðinu til Norðurlands
5. áfangi	Styrking frá Blöndu til Brennimels og frá Fljótsdal til Sigöldu. ³

3.3 Sameiginlegt umhverfismat eða 132 kV Blöndulína/jarðstrengur

Höfundum sýnist því að þá aðeins að leiðin frá Blöndu til Rangárvalla sé hluti af fyrirhugaðri „styrkingu byggðalínunnar“, sem svo er kölluð, sé nauðsyn á þeirri 220 kV spennu sem Landsnet hf. fyrirhugar á Blöndulínu 3. Af slíku myndi leiða, að mati höfunda, að Skipulagsstofnun væri rétt, í samráði við Landsnet hf. og leyfisveitendur, að ákveða að umhverfisáhrif hinnar fyrirhuguðu styrkingar leiðarinnar allrar, verði metin sameiginlega í samræmi við 2. mgr. 5. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum, eins og því ákvæði var breytt með 5. gr. laga nr. 74/2005. Verður nánari grein gerð fyrir þeirri skoðun höfunda hér á eftir.

Í athugasemdum með áðurnefndri lagabreytingu segir í greinargerð með lagafumvarpi:

Í tillögunni felst að ekki sé nauðsynlegt að framkvæmdir séu á sama svæði til að Skipulagsstofnun geti ákveðið að umhverfisáhrif séu metin sameiginlega. Það geti einnig átt við að framkvæmdir séu **háðar** hver annarri en ekki að þær séu nauðsynlega landfræðilega tengdar. Framkvæmd er háð annarri framkvæmd ef um það er að ræða að **ekki verði af framkvæmdinni nema til komi önnur framkvæmd henni tengd og að um sé að ræða sammögnunaráhrif þessara framkvæmda**. Með þessu verða umhverfisáhrif framkvæmdanna metin saman sem á að gefa **skýrara mynd af því hver heildarumhverfisáhrif eru af framkvæmdunum** (leturbr. höf.)

³ Höfundar gera fyrirvara um nákvæmni þessarar skiptingar, en upplýsingarnar eru settar fram hér eins og höfunum lesa kerfisáætlun Landsnets 2012.

Þar sem ljóst er að **frumhlutverk** Blöndulínu 3, sem Landsnet hf. virðist halda á lofti í þessu máli, að styrkja meginflutningskerfi raforku á Norðurlandi, **kallar ekki á 220 kV** heldur uppfyllir 132 kV lína fyllilega þá þörf, er ljóst að vilji Landsnets hf. til að auka flutningsgetu hringtengingar raforkukerfisins er það sem kallar á 220 kV línu.

Höfundar taka sérstaklega fram að engin almannaðörf kallar á slíka framkvæmd.

Er það álit höfunda að það sé einmitt það hlutverk sem línunni er ætlað sem fyrsta áfanga í að auka flutningsgetu „byggðarlínuhningsins“ um landið, sem myndi gera sameignlegt mat á umhverfisáhrifum eðlilegt skv. 5. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum sem áður er vitnað til.

Með öðrum orðum: Blöndulína 3 eins og framkvæmdin er kynnt af Landsneti hf. er *háð* framkvæmd á áföngum 2-5 hér að ofan, sem fyrirhugað er að ráðast í framtíðinni og eru í beinum tengslum við Blöndulínu 3.

3.4 Umhverfismat kerfisáætlana Landsnets hf.

Einnig er í þessu sambandi rétt að vekja athygli á ákvæðum laga nr. 105/2006 um umhverfismat áætlana.

Blöndulína 3 ásamt framangreindum áföngum 2-5 er sett fram sem hluti heildstæðrar áætlunar um uppbyggingu raforkuflutningskerfisins í kerfisáætlun Landsnets hf. sem unnin er í samræmi við 5. tl. 3. mgr. 9. gr. raforkulaga.

Líta verður svo á að kerfisáætlun Landsnets hf. uppfylli öll skilyrði laganna fyrir matsskyldu áætlana, þar sem hún markar stefnu um framkvæmdir sem falla undir lög um mat á umhverfisáhrifum; er unnin af fyrirtæki að fullu í eigu opinbers aðila sem fer lögum samkvæmt með rekstur og áætlanagerð um raforkuflutningskerfið; og er unnin á grundvelli lagafyrirmæla í raforkulögum.

Í slíku umhverfismati gæfist tækifæri til að skoða umhverfisáhrif framkvæmdanna heildstætt, þ.m.t. að bera saman kosti við loftlínur og jarðstrengi á ólíkum hlutum leiðanna.

3.5 Niðurstaða

Nauðsynlega umfjöllun skortir í frummatsskýrslu um þörf á 220 kV framkvæmd svo sem matsáætlun gerði ráð fyrir.

220 kV háspennulína frá Blöndu til Rángárvalla ætti með réttu að fara í sameiginlegt umhverfismat með þeim línunum á hringtengingunni sem áætlaðar eru í kerfisáætlunum Landsnets hf.

132 kV lína/strengur þyrfti hinsvegar ekki að fara í sameiginlegt umhverfismat þar sem slík framkvæmd væri ekki í beinum tengslum eða háð fyrirætlunum Landsnets hf. um aukningu flutningsgetu á hringtengingu raforkukerfisins.

Áform um 220 kV Blöndulínu 3 og önnur áform um styrkingu raforkuflutningskerfisins sem sett eru fram í kerfisáætlun Landsnets hf. falla undir lög um umhverfismat áætlana.

4 Samanburður kosta

4.1 Jarðstrengur - að hluta eða öllu leyti

4.1.1 Umfjöllun í frummatsskýrslu

Matsáætlun gerir eins og áður segir ráð fyrir að mat fari fram á áhrifum þess kosta að leggja háspennulínur í jörð á hina ýmsu umhverfisþætti, s.s. landslag og sjónræn áhrif, landnotkun, útivist og ferðamennsku, jarðmyndanir, fugla, gróður og fornleifar og bera saman við loftlínu. Svo sem rakið er að framan fjalla viðaukar frummatsskýrslu sem bera áðurgreind heiti, ekki um valkostinn jarðstreng.

Ekki er því hægt að segja að frummatsskýrsla sé í samræmi við áætlun. Raunar gengur Landsnet hf. svo langt á bls. 41 - 42 í frummatsskýrslu að hafna því alfarið að fjalla um þann kost að leggja háspennulínu í jörð á hlutum leiðarinnar, svo sem matsáætlun bauð (sjá ákvörðun Skipulagsstofnunnar frá 30. desember 2008). Öll umfjöllun um jarðstreng í frummatsskýrslu (bls. 41 – 51) er þvert á móti almenns eðlis. Þannig er t.a.m. engin umfjöllun um hugsanlega legu jarðstrengs meðfram núverandi vegamannvirkjum á allri eða hluta leiðarinnar, þar sem nýta mætti þau mannvirki í stað þeirra 150 km af slóðum sem nauðsynlegir væru fyrir loftlínu eins og Landsnet hf. áætlar.

4.1.2 Fullyrðingar um jarðstrengi í samanburði við loftlínur

Svo virðist sem hin almenna umfjöllun um jarðstreng sem er að finna í frummatsskýrslunni noti oft og tíðum fullyrðingar sem skortir á að séu rökstuddar eða settar í samhengi. Aðeins nokkur dæmi um þetta verða nefnd hér. Ekki ber að líta á þessa talningu sem tæmandi, heldur er hún hér aðeins nefnd í dæmaskyni og til glöggvunar fyrir Skipulagsstofnun.

(1) Viðgerð

Landsnet hf. leggur nokkra áherslu á ókost jarðstrengja m.t.t. viðgerða á meðan að öll aðgengileg og óháð gögn benda til þess að áreiðanleiki jarðstrenga sé mikill þó þeir séu flóknari í kerfisrekstri en loftlína, einkum í 220 kV. Þannig er á bls. 44 í frummatsskýrslu vísað til Evrópusamtaka flutningsfyrirtækja (CIGRÉ) frá 2009 um að bilanalíkur jarðstrengs á bilinu 200 – 500 kV séu 0,133 truflanir á ári á hverja 100 km. Í fyrsta lagi er örðugt að sjá hversu vel þessar kannanir eiga við þar sem ekkert kemur fram um til hvaða árabils könnunin tekur til en framfarir hljóta að vera hraðar í þessum geira. Að auki er verið að vísa til jarðstrengja á hárri spennu og miklu spennubili. Loks, ef þessar líkur væru færðar yfir á 30 km jarðstreng í Öxnadal t.d., kæmi til truflunar á strengs á svo hárri spennu aðeins einu sinni á líftíma hans.

(2) Jarðrask

Annað dæmi er að um jarðrask er fjallað almennt í frummatsskýrslu en ekki gert ráð fyrir að leggja jarðstreng á hluta eða allri leiðinni, þar sem hann gæti legið með núverandi vegamannvirkjum eins og áður sagði. Lægi jarðstrengur t.a.m. um Öxnadal, sem er um 30 km að lengd, virðist blasa við að skoða legu hans með núverandi þjóðvegi 1, sem lagður var 1992, eða með eldri þjóðvegi.

Þá er ekki tekið tillit til mun minna helgunarsvæðis sem jarðstrengur þarf (10-14 m m.v. 220 kV streng skv. skýrslunni) miðað við háspennulínu. Af mynd 3.6 í frummatsskýrslu má hinsvegar sjá dæmi um lagningu 132 kV jarðstrengs, eins og lagður hefur verið á Nesjavallaleið 2 nýlega á um 25 km leið.

(3) Slóðar

Þá er hin almenna athugasemd í frummatsskýrslu neðst á bls. 47 um að línuvegi með háspennumöstrum megi nýta sem ferðamannavegi og geti gert ýmsa staði aðgengilegri vart í fullu samræmi við þá kröfu Skipulagsstofnunar að Landsnet hf. gerði grein fyrir því hvernig fyrirtækið hygðist takmarka umferð að slíkum vegum m.t.t. ósnortinna svæða.

(4) Endavirki

Lauslega er vikið að þeim kosti að leggja jarðstreng að hluta í jörðu í frummatsskýrslu á bls 48 og þá út frá rekstrarlegum þáttum aðeins. Er því haldið fram að nokkuð umfangsmikil endavirki þurfi að setja þar sem 220 kV lína er tekin í jörð. Nauðsynlegt hefði verið að gera a.m.k. einhverja grein fyrir þessari fullyrðingu, aðra en að vísa í tengivirki Korpulínu 1. Samkvæmt upplýsingum höfunda er slíks endavirkis ekki einu sinni þörf á 220 kV streng.

(5) Útjöfnunarstöðvar

Á bls. 48 í frummatsskýrslu er greint frá því að svokallaðar útjöfnunarstöðvar þurfi að setja upp á lengri strengleiðum. Þetta virðist nokkuð villandi framsetning þegar fjallað er um lagningu jarðstrengs á hluta leiðarinnar. Rök nýsjálenska flutningsfyrirtækisins Transpower fyrir því að nota ekki jarðstrengi í stað loftlína, eru að á löngum leiðum, það er **meira en 30 km**, þurfi að koma fyrir reglulegum útjöfnunarstöðvum. Til hliðsjónar má nefna að Öxnadalur er 30 km eins og áður var nefnt.

(6) Kostnaður

Loks má nefna að kostnaður er iðulega notaður af Landsneti hf. til að rökstyðja að ekki sé fært að setja Blöndulínu 3 í jörð að hluta eða öllu leyti, sjá t.d. bls. 42 í frummatsskýrslu. Fullyrðingar þar um eru hinsvegar nokkuð í formi órökstuddra og stundum villandi staðhæfinga, eins og: „Ætla má að 220 kV jarðstrengur, sem flytja þarf um 560 MVA sé 4-6 sinnum dýrari í stofnkostnaði en loftlína.“ Sé lesið áfram og mynd 3.4 í frummatsskýrslunni skoðuð kemur í ljós að um er að ræða samanburð á 20 km löngu mannvirki.

Kostnaður við lagningu jarðstrengs er mjög breytilegur eftir jarðvegsgerð. Því þarf að skoða og meta kostnað í hverju tilviki fyrir sig.

Enginn samanburður er á kostnaði við lagningu **Blöndulínu 3** í jörð og á lofti og enn síður er gerð grein fyrir að lagning 132 kV línu í jörð er ekki lengur almennt séð nema lítið dýrari í stofnkostnaði en loftlína auk þess sem engin tilraun er gerð til að taka með umhverfiskostnað og því síður að bera kostina saman á þeirri leið sem mál þetta fjallar um.

4.1.3 Niðurstaða

Í heild má segja að mikið af hinni tíu síðna umfjöllun frummatsskýrslu um jarðstrengi sé almenns eðlis fremur en umhverfismat ólíkra valkosta við þessa tilteknu framkvæmdartillögu og einkennist einnig af órökstuddum fullyrðingum en ekki raunhæfum samanburði.

4.2 Styrking Rangárvallalínu

Hin nauðsynlega styrking meginflutningskerfis raforku á Norðurlandi, sem höfundar eru sammála Landsneti hf. um að þarf að ráðast í á leiðinni frá Blönduvirkjun til Akureyrar, gæti hugsanlega farið fram með því að nýta hinn umtalaða sveigjanleika loftlína og uppfæra Rangárvallalínu 1 þannig að flutningsgeta hennar ykist um helming eða í 180 til 200 MW, sem ekki hefur verið sýnt fram á að uppfylli ekki þörf fyrir raforku Norðurlandi. Ekkert er fjallað um þennan kost í frummatsskýrslu.

4.3 Niðurstaða

Það er álit höfunda að frummatsskýrsla uppfylli ekki skilyrði 10. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum í veigamestu þáttum athugasemda Skipulagsstofnunar, þ.e. um framkvæmdina sjálfa (nauðsyn lagningar 220 kV háspennulínu) og um samanburð kosta á línuleiðinni.

Landsnet hf. hefur heldur ekki staðið við sitt eigið loforð í matsáætlun um að „gerð [verði] nánari grein fyrir jarðstrengjalögnum (á allri línuleiðinni eða að hluta til), kostnaði, rekstri og **umhverfisáhrifum í samanburði við loftlínur**“ (sjá tilvitnun í tillögu að matsáætlun í kafla hér að framan um málsmeðferð).

Í ljósi þess að frummatsskýrsla víkur í svo veigamiklum atriðum frá matsáætlun sem að framan hefur verið rakið, telja höfundar rétt að Skipulagsstofnun nýti heimild í 4. mgr. 22. gr. reglugerðar nr. 1123/2005 um mat á umhverfisáhrifum til þess að leita **sérfræðilálts** á þeim þáttum sem veigamestir eru; þ.e. nauðsyn 220 kV línu í stað 132 kV og á þeim kosti að leggja jarðstreng á hluta leiðarinnar eða alla leið.

Að mati höfunda er ekki þörf á að bera saman þann valkost að leggja Blöndulínu 3 í 220 kV jarðstreng, nema Landsneti hf. hafi tekist að sýna fram á nauðsyn 220 kV línu. Þangað til er það 132 kV jarðstrengur sem bera þarf saman við loftlínu.

Því aðeins ef Landsneti hf. tekst að sýna fram á nauðsyn 220 kV línu, og þá eftir að slík framkvæmd hefði farið gegnum sameiginlegt umhverfismat/umhverfismat áætlana skv. því sem að framan var rakið, yrði nauðsyn að bera saman valkostina: 220 kV loftlína og 220 kV jarðstrengur.

5 Athugasemdir við mat á umhverfisáhrifum

Höfundar gera alvarlega athugasemdir við kafla 5 og 6 í frummatsskýrslu sem fjalla um sjálft umhverfismatið. Athugasemdir þessar varða andlag umhverfismatsins, vægi umhverfisáhrifa, flokkun í landslagsheildir, ásýnd, jarðfræði, jarðmyndanir og vernd, vatnafar og niðurstöðu.

5.1 Aðferðafræði (andlag umhverfismatsins)

Í fyrsta lagi benda höfundar á að mat á umhverfisáhrifum getur ekki talist í samræmi við 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum, þar sem matið fjallar einungis um umhverfisáhrif fyrirhugaðar háspennulínu, þ.m.t. mastra. Hins vegar fjallar hún ekki um sjónræn áhrif slóða né efnistöku, en hvorttveggja hlýtur að teljast mikilvægur þáttur í hinni fyrirhuguðu framkvæmd.

5.1.1 Vægi umhverfisáhrifa

Skipulagsstofnun gefur skv. d. lið 2. mgr. 20. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum út leiðbeiningar um flokkun og viðmið umhverfisáhrifa. Gildandi leiðbeiningar á þessu sviði eru frá desember 2005: "Leiðbeiningar um flokkun, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa". Skv. lokamálslið 2. mgr. 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum skal í niðurstöðu frummatsskýrslu "geta um flokkun og viðmið umhverfisáhrifa einstakra þátta framkvæmdar á grundvelli leiðbeininga sem Skipulagsstofnun gefur út, sbr. 20. gr."

Í frummatsskýrslu er sagt að "horft sé til leiðbeininga Skipulagsstofnunar um flokkun, viðmið, einkenni og vægi umhverfisáhrifa". Tafla 5.2 á bls. 58 í skýrslunni tilgreinir vægishugtök og vísar þar með til ofangreindra leiðbeininga. Í leiðbeiningum Skipulagsstofnunar frá 2005 á bls. 19 er í töflu 4 tillaga að hugtökum um vægi áhrifa (vægiseinkunnum) og er sú flokkun í samræmi við 3. viðauka við lög um mat á umhverfisáhrifum, sem aftur er innleiðing á tilskipun 85/337/EBE svo sem henni var breytt með tilskipun nr. 97/11/EB. Vægishugtökun eru: "verulega jákvæð", "talsvert jákvæð", "óveruleg", "talsvert neikvæð" og "verulega neikvæð". Í leiðbeiningunum er jafnframt tekið fram að vilji þeir sem koma að umhverfismati nota önnur vægishugtök þurfi þeir að rökstyðja það.

Frummatsskýrslan fylgir ekki eftir þeim vægishugtökum sem leiðbeiningar Skipulagsstofnunar gera ráð fyrir, heldur bætir um betur og býr til nýja flokka: "nokkuð jákvæð" áhrif og "nokkuð neikvæð" áhrif þar sem skýringum úr grunnflokkunum fimm í leiðbeiningum Skipulagsstofnunar er blandað saman. Úr því verður algerlega ný flokkun sem ekki á stoð í leiðbeiningarreglum, lögum eða Evróputilskipun.

Engan rökstuðning er að finna í frummatsskýrslu um frávík frá flokkum eins og þeir eru settir fram í leiðbeiningum Skipulagsstofnunar. Höfundar telja engin rök fyrir að víkja frá leiðbeiningunum og munu síðar í þessum kafla fjalla um hverjar afleiðingar það hefur á niðurstöðu umhverfismats Landsnets hf.

Ofangreind frávíkisflokkun Landsnets hf. leiðir t.a.m. til þess, allar landslagsheildir fyrirtækisins flokkast innan hins tilbúna flokks fyrirtækisins, "nokkuð neikvæð", utan Kræklingahlíðar sem fær flokkunina "talsvert neikvæð". Hefði fyrirtækið fylgt leiðbeiningareglum Skipulagsstofnunar, hefðu allar landslagsheildir á fyrirhuguðu línustæði hlotið flokkunina "talsvert neikvæð" eða "verulega neikvæð". Nánari rökstuningur fyrir þessu er að finna hér á eftir þegar fjallað verður um niðurstöður umhverfismats.

5.1.2 Landslagsheildir – Hraunsvatn og Vatnsdalur

Í frummatsskýrslu er landi sem fyrirhugað línustæði færi yfir skipt upp í 27 landslagsheildir. Svo tekið sé dæmi af því svæði sem höfundar þekkja gerst, Öxnadal, er svæðinu í og við dalinn skipt í þrjár landslagsheildir: Gloppu, Öxnadal og Hraunsvatn (á náttúruminjaskrá). Verður nú fjallað um þær skilgreiningar á landslagsheildum.

Landslagsheild er ekki lagalegt hugtak en Umhverfisstofnun og Skipulagsstofnun hafa í minnisblaði frá 17. desember 2004 sett fram sína skilgreiningu á hugtakinu. Vísað er til minnisblaðsins á bls. 2 í Viðauka 2 við frummatsskýrslu. Viðaukinn, sem vísað er til á bls. 60

í frummatsskýrslu, nefnir fimm þætti sem notaðir séu við flokkun í landslagsheildir: Jarðfræði, gróðurfar, vatnafar, landnotkun og landform. Hinsvegar ber svo við að í þessum viðauka við frummatsskýrslu er í kafla 3.5, Jarðfræði, eftirfarandi setning: „Jarðfræðin þótti ekki afgerandi þáttur í flokkun landslagsheilda...“.

Þessi fullyrðing er algerlega órökstudd. Hvers vegna ætti jarðfræði ekki að hafa gildi þegar horft er til landslagsheilda, mætti spyrja sig. Landslag er auðvitað ekki neitt án jarðfræði.

Höfundar munu nú fjalla um það hvernig sú aðferðafræði sem Landsnet hf. beitir leiðir til þess að náttúruleg landslagsheild, þar sem þeir þekkja best til á hinu fyrirhugaða línustæði, hefur verið skipt upp í frummatsskýrslu í ósamræmi við jarðfræði og þar af leiðandi landslag.

Landsnet hf. hefur þannig búið til svokallaða landslagsheild sem fyrirtækið kallar Hraunsvatn og er fjarri fyrirhuguðu línustæði bæði sjónrænt og í fjarlægðum. Erfitt er að koma auga á tilgang þessarar tilbúnu landslagsheilda í því samhengi sem hér er til umfjöllunar.

Höfundar taka fram að Hraunsvatn er einmitt hluti af stærri landslagsheild svo sem almennt hefur verið gengið út frá um árhundruðir. Er hér um að ræða er eitt stærsta berghlaup Íslands sem þverar Öxnadal allt frá Drangafjalli að Hólafjalli. Ritaðar heimildir um þetta eru fjölmargar⁴. Enda er það svo að þessi landslagsheild hefur verið undirorpin sérstakri vernd sem landslagsheild allt frá 1978 þegar hún var sett á náttúruminjaskrá. Sem slík hefur landslagsheildin því hátt verndargildi.

Fyrirhuguð háspennulína færir yfir þessa landslagsheild. Frummatsskýrslan telur hinsvegar umhverfisáhrifin af þverun þessarar landslagsheilda óveruleg.

Í ljósi alls ofangreinds eru þeir flokkar sem listaðir er á bls. 62 í frummatsskýrslu um viðmið um vægi umhverfisáhrifa óraunhæfir, þar sem aðferðafræðin tekur ekki tillit til þess að fyrirhuguð lína færir yfir landslagsheild á náttúruminjaskrá: Hraunsvatn og Vatnsdalur. Nánar er fjallað um þetta svæði síðar í þessari greinargerð.

5.1.3 Gildi landslagsheilda

Landsnet hf. hefur hannað kerfi til að meta gildi hvernar landslagsheilda og eru tilgreindir þrjú þættir, sjá kafla 4 í Viðauka 2:

- nýting til útivistar og annarrar afþreyingar
- vernd
- lega þjóðvegur.

Þessi aðferðafræði leiðir til mjög bjagaðrar myndar af gildi landslagsheilda að mati höfunda, svo sem nánar verður nú gerð grein fyrir.

⁴ Brynjólfur Sveinsson o.fl.: Ofanflóð á fyrirhugaðri leið 220 kV raflínu milli Blöndustöðvar og Akureyrar. Desember 2008

Landsnet hf. gengur þannig út frá því í frummatsskýrslu að "tilvist og nálægð við þjóðvegi [sé] almennt talin draga úr gildi landslags". Því hefur Landsnet hf. tekið "legu þjóðvegur nr. 1 inn í gildismatið". Landsnet hf. vísar til skilgreiningar á ósnortnum víðernum í lögum um náttúruvernd nr. 44 frá 1999 til stuðnings þessari aðferðafræði við að komast að niðurstöðu um gildi landslagsheilda.

Tilvitnun til skilgreiningar um ónortin víðerni á alls ekki við og er villandi í þessu samhengi að mati höfunda. Í fyrsta lagi er verið að nota hugtak í náttúruverndarlögum sem fjallar um ónortin víðerni sem eru meira en 5 km frá mannvirkjum hvort sem eru vegir, slóðar eða raflínur svo dæmi séu tekin, ekki eingöngu þjóðvegur nr. 1 og í annan stað hafði Landsnet hf. áður tekið fram að upplýsingar um ónortin víðerni væru ekki notuð til að meta gildi landslagsheilda vegna fyrirhugaðra framkvæmda þar sem áhrif á ónortin víðerni yrðu óveruleg.

Illskiljanlegt er því af hverju þjóðvegur 1 er tekinn fyrir sérstaklega við gildismatið. Sem dæmi um rökleysu þessa þáttar í gildismati landslagsheilda má nefna landslagsheildina Kræklingahlíð en hún fær hátt gildi í töflu á bls. 63 í frummatsskýrslu. Engu að síður eru þar nú þegar þrjár raflínur og myndi fyrirhuguð lína verða sú fjórða. Ekki verður séð að þó þrjár línur séu nú um Kræklingahlíð sé gildi þeirrar heildar minna við mat á áhrifum við lagningu fjórðu línunnar. Margir myndu einmitt halda því fram að því væri öfugt farið og að ekki sé hægt að bæta þar við frekar.

Sé dæmi tekið af landslagsheildinni Hlíðarfjall í frummatsskýrslu eru mannvirki þar mikil og vegir liggja þar þó ekki sé þar þjóðvegur 1. Það að taka legu þjóðvegur 1 inn í gildismat landslagsheilda dregur því ekki fram gildi landslagsheilda einsog Landsnet hf. heldur fram heldur villir það um og gerir gildismatið ónákvæmt og beinlínis skakkt. Engin haldbær rök eru færð fram fyrir því að taka þjóðveg 1 sérstaklega inn í gildismat. Allt eins mætti færa fyrir því rök að lega þjóðvegur 1 yki gildi landslagsheildarinnar þar sem fyrirhuguð lína hefði þar með áhrif á mun fleiri en ella.

Þar sem frumforsendur Landsnets hf. að því er varðar afmörkun landslagsheilda (hugtök og vægi áhrifa) er röng samkvæmt ofansögðu, verður öll úrvinnsla og niðurstaða fyrirtækisins röng.

5.2 Ásýnd

5.2.1 Háspennulína

Höfundar eru sammála því sem kemur fram á bls. 68 í frummatsskýrslu um að nálægð fyrirhugaðarar línu við þjóðveg hafi **veruleg neikvæð** áhrif á leiðinni Norðurárdalur – Öxnadalur. Bendir Landsnet hf. réttilega á það að á þessari leið muni nálægð við fyrirhugaða línu vera hvað mest á leiðinni séð frá þjóðvegi. Á þetta við um allan Öxnadal, einkum að bænum Engimýri. Háspennulínan eins og hún er hugsuð af hálfu Landsnets hf. myndi breyta gersamlega ásýnd Öxnadals alls.

5.2.2 Efnistaka

Í umhverfismati Landsnets hf. er ekki fjallað um þau áhrif sem efnistaka vegna hinnar umfangsmiklu slóðagerðar myndi hafa á ásýnd en fyrirhugað er að taka 460 000 rúmmetra af mól í slóða. Benda má að efnistaka 150 000 rúmmetrar eða meira er matsskyld framkvæmd ein og sér.

Þetta getur ekki talist í samræmi við 9. gr. laga um umhverfismat þar sem skylt er í frummatsskýrslu að tilgreina öll þau áhrif sem fyrirhuguð framkvæmd hefði á umhverfi.

Ákvæði VI. kafla náttúrverndarlaga fjalla um efnistöku í jörð og námuleyfi. Þar sem höfundar þekkja best til, í Öxnadal, er samkvæmt frummatsskýrslu og Viðauka 1 gert ráð fyrir að farið verði í **allar meginárkeilur** að austan í framanverðum dalnum en það væru **allt nýjar námur**. Nánar verður fjallað um efnistöku og námur síðar í þessari greinargerð þar sem fjallað er um Öxnadal sérstaklega.

5.2.3 Slóðagerð

Í umhverfismati Landsnets hf. er ekki fjallað um áhrif slóða á ásýnd. Umhverfisáhrif 150 km af fyrirhuguðum slóðum á ásýnd hafa því enn ekki verið metin. Sjónræn áhrif af slóðum myndu þó vera veruleg og til langs tíma.

Skortir samkvæmt ofangreindu á að uppfyllt séu skilyrði 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum að því er varðar hina umfangsmiklu slóðagerð.

5.3 Jarðfræði, jarðmyndanir og vernduð svæði

Í umfjöllun um jarðfræði og jarðmyndanir í frummatsskýrslu er horft hjá þeirri staðreynd að fyrirhuguð lína myndi þvera eitt stærsta berghlaup á Íslandi. Svæði þetta er á náttúruminjaskrá (Hraunsvatn og Vatnsdalur) svo sem áður er getið.

Stærstu skriðuföllin sem orðið hafa á Öxnadalssvæðinu eru þau sem almennt hafa verið nefnd berghlaup á íslensku. Af þeim er talsverður fjöldi á svæðinu og eru sum þeirra með þekktustu berghlaupum á landinu (Sigurður Þórarinnsson 1954, Ólafur Jónsson 1957, 1976, Haukur Jóhannesson 1991, Häberle 1991). Þar er átt við berghlaupið sem kennt hefur verið við Hraun í Öxnadal. Það er um 4–5 km langt og hefur fallið úr Drangafjalli í vesturhlíð dalsins og nefnist vesturhluti þess Hraunshraun, en sá hluti sem liggur austan Öxnadalsár Hólahólar. (Brynjólfur Sveinsson o.fl. 2008).

Ekki er þess heldur getið að línan myndi þvera fossaröð í gljúfri Þverár í Öxnadal, sbr. umfjöllun síðar um fossa.

Niðurstaða frummatsskýrslu um að fyrirhugaðar framkvæmdir hafi óveruleg áhrif á jarðmyndarnir sem njóta verndar eða eru friðlýstar sbr. bls. 70 í frummatsskýrslu er því röng.

5.4 Vatnafar

Í kafla frummatsskýrslu um vatnafar er fjallað um ýmsar rannsóknir. Engan rökstuðning er þar að finna um að þær rannsóknir eigi við á því svæði sem hér um ræðir. Mikið ber á

umfjöllun um mosabreiður en ekki er mikið um slíkt á þeirri leið sem um ræðir, a.m.k. þar sem höfundar þekkja best til, í Öxnadal.

Áhrif efnistöku á vatnafar eru ekki metin enda hefur Landsnet hf. ákveðið að horfa fram hjá vatnsvernd en fylgja flokkun Vegagerðarinnar að öðru leyti. Engin rök eru færð fyrir því að Landsnet hf. geti horft fram hjá vatnsvernd í umhverfismati sínu.

Ekki er réttlætt frávik frá flokkun Vegaðarinnar að þessu leyti né er skýrt því Landsnet hf. telji að minni líkur séu á að framkvæmdir fyrirtækisins hefðu neikvæð áhrif á vatnafar heldur en sambærilegar framkvæmdir Vegagerðarinnar, sé það skoðun fyrirtækisins.

Fyrirhugaðir efnistökuastaðir á því svæði sem höfundar þekkja gerst, í Öxnadal, falla allir í flokk 2 í flokkun Vegagerðarinnar og hafa því **hátt verndargildi**. Landsnet hf. kemst hins vegar að því að verndargildi námanna sé lágt eða mjög lágt, þ.e. flokkar 4 eða 5 í flokkun Vegagerðarinnar.

Sú niðurstaða frummatsskýrslu um að fyrirhugaðar framkvæmdir hafi óveruleg áhrif á vatnafar og gæði grunnvatns og yfirborðsvatns er ekki í samræmi við flokkun Vegagerðarinnar og frávik frá flokkunarkerfi Vegagerðarinnar er órökstudd.

5.5 Gróður

Í kafla 6.5 um gróður í frummatsskýrslu gætir ónákvæmni í lýsingu á gróðurfari. Ekki er getið um mýrarfláka sem eru 3 ha eða stærri og horft er fram hjá því að í mörgum af þeim árkeilum sem hugsaðar eru til efnistöku eru viðkvæmur mosi.

Nánar er fjallað um gróður að því er varðar Hólahóla og nágrenni síðar í greinargerð þessari.

5.6 Fuglalíf

Frummatsskýrsla rekur tegundir fugla og fjölda á fyrirhuguðu línustæði. Helstu neikvæðu áhrif fyrirhugaðrar línu á rekstrátíma eur talin áflug fugla. Í skýrslunni er tekið fram að litlar rannsóknir hafi farið fram hér á landi um áflug fugla. Engu að síður treystir Landsnet hf. sér til að komast að þeirri niðurstöðu að fyrirhuguð háspennulína hafi óveruleg eða nokkuð neikvæð áhrif á fuglalíf, sjá töflu 9.3 bls. 129 í frummatsskýrslu.

Að mati höfunda getur þessi niðurstaða ekki talist traust, auk þess sem áhrif háspennulínu á fuglalíf miðað við jarðstreng eru að sjálfsögðu ekki tíunduð í umhverfismati frummatsskýrslu, frekar en annar samanburður umhverfisáhrifa.

Sérstaklega verður fjallað um fugla að því er varðar Hólahóla og nágrenni síðar í greinargerð þessari.

5.7 Ferðapjónusta og útivist

Höfundar skoðuðu sérstaklega upplýsingar sem er að finna í umhverfismatshluta frummatsskýrslu sem fjallar um ferðapjónustu og útivist á Öxnadalshéiði og Öxnadal á bls. 94 – 95. Villur eru í kaflanum, t.a.m. er því haldið fram að fyrirhuguð lína myndi liggja við hlið Rangárvallalínu 1 á svæðinu Öxnadalshéiði – Öxnadalur (sjá bls. 95 efst). Þetta er ekki allskostar rétt þar sem fyrirhuguð línustæði víkur frá Rangárvallalínu í gegnum Hólahóla á

móts við Hraun og einnig við Bægisá. Sú ályktun skýrslunnar að breidd framkvæmdasvæðis sé í lágmarki, er því ekki rétt; fyrirhuguð lína myndi ekki alfarið liggja við hlið hinnar gömlu.

Í umfjöllun um útivist er ekki getið um reiðleið frá Hólum yfir Kambskarð og að Vindheimamelum en sú leið er á svæðisskipulagi Eyjafjarðar 2012 til 2024, bls. 86 merkt reiðleið E. Fyrirhuguð lína myndi þvera þessa reiðleið. Ekki er heldur getið um þekktu gönguleið upp með Þverá á Jökulborgir og eftir fjallatoppum fyrir botni Glerárdals, sjá leiðarlýsingu á www.naturalis.is. Fyrirhuguð lína myndi þvera þessa leið og vera sýnileg á leiðinni upp á Jökulborg.

Landsnet kemst að því að fyrirhuguð framkvæmd hafi **nokkuð neikvæð áhrif** á ferðaþjónustu og útivist á svæðinu Öxnadalshéiði - Öxnadalur. Hefði Landsnet hf. fylgt flokkunarkerfi Skipulagsstofnunar sem getið er um hér að framan hefðu áhrifin verið metin sem talsvert neikvæð hið minnsta, þar sem engan veginn er hægt að halda því fram að áhrifin séu tímabundin eða afturkræf á ferðaþjónustu og útivist eða að línan myndi ekki sjást í Öxnadal. Að auki er enn bent á að ekkert umhverfismat fór fram á ásýnd slóða og hefur því ekki verið tekið tillit til þess við mat. Áhrifin á ferðaþjónustu og útivist hlytu því að teljast **talsvert eða verulega neikvæð** sé tekið mið af leiðbeiningum Skipulagsstofnunar.

5.8 Samvirk áhrif

Í 2. mgr. 9. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum eru þau atriði tilgreind sem tiltaka skal í frummatsskýrslu. Samkvæmt ofangreindu er ljóst, að mati höfunda, að því fer fjarri að Landsnet hf. hafi uppfyllt þessar lagaskyldur í frummatsskýrslu. Þetta á ekki síst við um það sem nefnt er samvirk áhrif í tilvitnuðu lagaákvæði. Þannig eru til dæmis ekki metin sameignlega sjónræn áhrif þess að efnistaka sé áætluð í nánast hverri einustu árkeilu í Öxnadal, rétt við þjóðveg 1.

6 Ýmis dæmi um að frummatsskýrsla er ekki í samræmi við matsáætlun

Nokkuð er um það, auk meginatriða þeirra sem nefnd voru að framan og varða galla á frummatsskýrslu, að skýrslan sé ekki í samræmi við matsáætlun skv. 1. mgr. 9. gr., sbr. 8. gr., laga um mat á umhverfisáhrifum. Er hér um að ræða fjölmörg atriði, mismikilvæg, og verða fáein þeirra nefnd hér.

Höfundar telja að Skipulagsstofnun sé skylt við þessar aðstæður að nýta heimild til þess að afla sérfræðimats á þessum þáttum eins og hinum fyrri, eða að krefja Landsnet hf. um úrbætur.

6.1 Jarðstengur í því landslagi sem er á leið Blöndulínu 3

Í umsögn Umhverfisstofnunar til Skipulagsstofnunar dags. 5. nóvember 2008 um tillögu að matsáætlun er lögð áhersla á að stofnunin telji að í frummatsskýrslu eigi að gera grein fyrir þeim umhverfisáhrifum sem fylgja lagningu jarðstrengs með 220 kV spennu og að lýst verði verklagi við lagningu jarðstrengs á hlutum leiðar og þar sem þarf að þvera gil eða árfarvegi.

Í bréfi verkfræðistofunnar Mannvits f.h. Landsnets hf. dagsettu 12. nóvember 2008 til Skipulagsstofnunar vegna umsagnar Umhverfisstofnunar, sem er hluti af matsáætlun skv. því sem kemur fram hér að ofan, er fullyrt að: "Framkvæmdaraðili tekur undir framangreint og mun fjalla um í frummatsskýrslu um [sic] þá þætti sem snúa að lagningu 220 kV jarðstrengs í því landslagi sem er á leið Blöndulínu 3." Höfundar geta ekki séð að í frummatsskýrslu sé á neinn hátt annan en almennan fjallað um jarðstreng á leið Blöndulínu 3. Þannig er enginn samanburður á áhrifum á umhverfi á loftlínu þeirri sem tíunduð er í frummatsskýrslu og jarðstreng staðsettum þar sem minnst umhverfissröskun yrði enda telur Landsnet hf. að jarðstrengur sé ekki raunhæfur kostur og því beri ekki að meta umhverfisáhrif hans, svo sem fram kemur á bls. 42 í frummatsskýrslu.

Ekki verður séð að frummatsskýrsla sé í samræmi við matsáætlun að þessu leyti.

6.2 Núverandi lína aflögð og fjarlægð

Í ákvörðun Skipulagsstofnunar frá 30. desember 2008 segir að í frummatsskýrslu þurfi að koma fram upplýsingar um afdrif núverandi línu með tilkomu nýrrar, þ.e. hvort línan mundi standa áfram eða verða tekin niður. Er þetta atriði því hluti af matsáætlun.

Þá er í bréfi verkfræðistofunnar Mannvits f.h. Landsnets hf. dagsettu 26. nóvember 2008 til Skipulagsstofnunar vegna umsagnar sveitarfélagsins Skagafjarðar, sem er hluti af matsáætlun, fullyrt að: "Framkvæmdaraðili mun fjalla um hvenær núverandi byggðalína um héraðið verður aflögð og fjarlægð í frummatsskýrslu."

Ekki verður séð að frummatsskýrsla sé í samræmi við matsáætlun að þessu leyti enda er í skýrslunni ekki getið um tímasetningar á því að núverandi lína verði aflögð og tekin niður.

6.3 Tréstaumar

Í bréfi verkfræðistofunnar Mannvits f.h. Landsnets hf. dagsettu 10. desember 2008 til Skipulagsstofnunar vegna umsagnar nokkurra landeigenda, sem er hluti af matsáætlun skv. því sem kemur fram hér að ofan, er sagt á bls. 6 að: "Tréstaurlína verður einnig til skoðunar og borin saman með tilliti til s.s. sjónrænna áhrifa, kostnaðar og röskunar á umhverfi. " Á bls. 40-41 í frummatsskýrslu þar sem lítillega er dregið á þann möguleika að setja trémöstur á hluta leiðarinnar, er **ekkert** fjallað um sjónræn áhrif, kostnað og röskun á umhverfi.

Ekki verður séð að frummatsskýrsla sé í samræmi við matsáætlun að þessu leyti.

6.4 Yfirlit yfir jarðir

Matsáætlun segir fyrir um að í frummatsskýrslu skuli gefa yfirlit yfir þær jarðir sem fyrirhugað er að fyrirhuguð lína muni liggja um miðað við mismunandi línuleiðir. Er það rökstutt í ákvörðun Skipulagsstofnunar með því að hugmynd Landsnets hf. geri ráð fyrir að háspennulínan muni liggja um margar landareignir.

Ekki verður séð að frummatsskýrsla sé í samræmi við matsáætlun að þessu leyti enda er þar ekki að finna sérstakt yfirlit um jarðir.

6.5 Kynning og samráð

Misræmi er á milli tillögu að matsáætlun og frummatsskýrslu þar sem Norðurlandsskóga er getið sem umsagnar- og samráðsaðila í fyrra skjalinu en er það ekki skv. frummatsskýrslu, kafla 1.4 um kynningu og samráð.

Þá er tekið fram að höfundar fengu hvorki bréf í júlí 2008 né í september 2008, svo sem fullyrt er í frummatsskýrslu, en voru þó landeigendur á þeim tíma sem og nú. Aldrei hefur verið haft samband við höfunda varðandi neitt í máli þessu þar til bréf frá Landsneti hf. barst á heimili systur annars höfunda á Akureyri í lok mars 2012 þar sem greint var frá frummatsskýrslunni.

Engar upplýsingar er að finna í frummatsskýrslunni um afstöðu þeirra aðila sem hafa tjáð sig um framkvæmdina eða matsáætlun eða frummatsskýrsluna á vinnslustigi, svo sem Skipulagsstofnun bauð sérstaklega í ákvörðun sinni frá 30. desember 2008 í ljósi þess að **svo margar athugasemdir höfðu borist við tillögu að matsáætlun þar sem lagningu 220 kV háspennulínu var hafnað um viðkomandi landareignir.**

Frummatsskýrsla er því ekki í samræmi við matsáætlun að þessu leyti auk þess sem skýrt er kveðið á um þessa skyldu í 4. tl 2. mgr. 18. gr. reglugerðar um mat á umhverfisáhrifum þar sem segir um þær upplýsingar sem skuli koma fram í frummatsskýrslu:

Upplýsingar um kynningu, álitsumleitan og samráð sem staðið hefur verið að af hálfu framkvæmdaraðila við mat á umhverfisáhrifum og upplýsingar um **afstöðu þeirra aðila sem hafa tjáð sig um framkvæmdina, matsáætlun eða frummatsskýrslu á vinnslustigi** (leturbr. höfunda).

7 Öxnadalur

7.1 Inngangur

Öxnadalur er þröngur dalur svo sem margsinnis kemur fram í gögnum Landsnets hf. og má teljast alkunna.

Í Viðauka 5 við frummatsskýrslu er Öxnadal og þeim áhrifum sjónrænum sem háspennulína myndi hafa á ásynd dalsins ágætlega lýst á bls. 76 til 79 og kemur þar réttilega fram að línán myndi vera mjög nálægt þjóðvegi 1 og myndi blasa við vegfarendum. Þverun vegar yrði áberandi og línur myndu þvera munn Vaskárdals. Þá segir á bls. 78:

Í Öxnadalnum verður línán sjáanleg ferðamönnum og útivistarfólki í dalnum og getur því mögulega truflað upplifun þeirra.

Undir þetta taka höfundar, en telja að hér sé um meira en mögulega truflun á upplifun að ræða. Tölvugerðar myndir úr Öxnadalnum í myndahefti með frummatsskýrslu sýna ágætlega hversu háspennumöstur og –línur myndu gerbreyta ásynd dalsins, sjá einnig mynd nr. 1.

Viðauki 5 nefnir einnig að línán yrði hluti af útsýninu yfir dalinn frá fólkvanginum í Hrauni og að fjallsbrúnum norðvestan dalsins. Mynd 2 sýnir það.

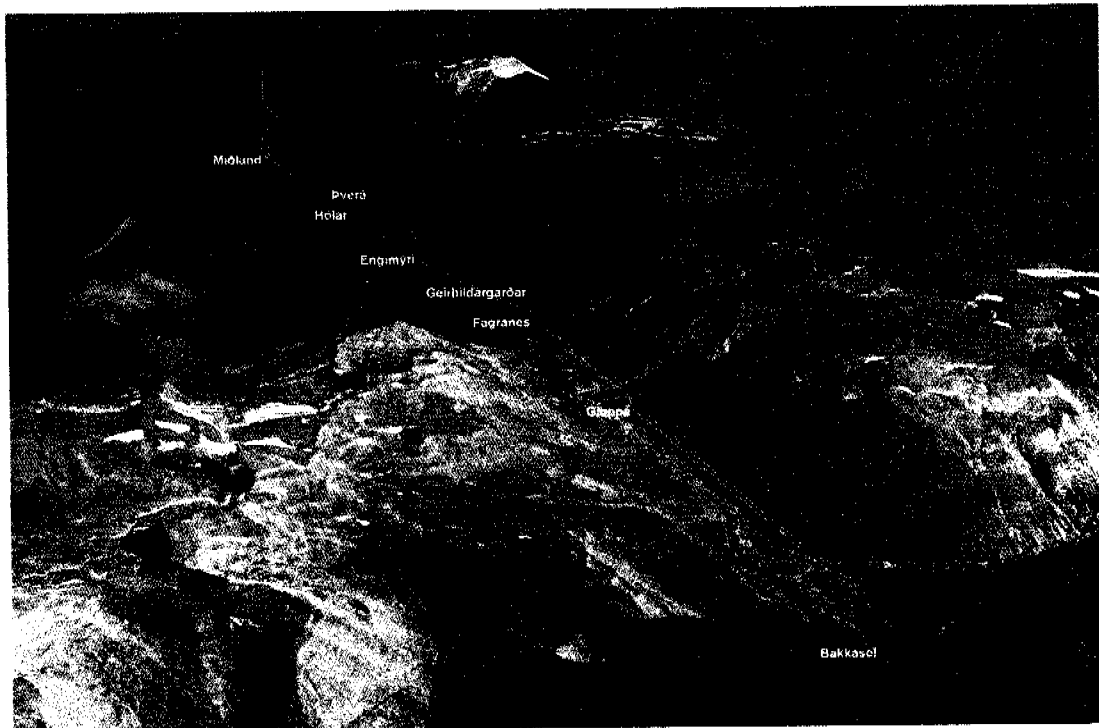
Áætluð lega Blöndulínu er í beinni sjónlínu frá fólkvanginum og fræðasetrinu.

Í ljósi þessara miklu sjónrænu áhrifa í dalnum og frá Hrauni, kemur á óvart sú flokkun sem frummatsskýrslan hefur á vægi þessara þátta í umfjöllun um landslag og landslagsheildir, sem fjallað er um hér að framan. Gera verður þá kröfu að vandaðra umhverfismat fari fram að þessu leyti að því er varðar Öxnadal og er því beint til Skipulagsstofnunar að sjá til þess þegar metin verða áhrif annars vegar jarðstrengs og hins vegar háspennulínu.

Hvað varðar athugun í Viðauka V á áhrifum Blöndulínu 3 á ferðaþjónustu og útivist á bls.44-85, sem er meginumfjöllun viðaukans, kemur á óvart að engin umfjöllun er um ásýnd vegaslóðanna sem háspennulínulögin kallar á (alls 150 km). Verður þetta að teljast þeim mun ámælisverðara að ekkert hefur komið fram annað en að slóðar myndu standa um ókomin ár og óumdeilanlega myndu þeir hafa mikil sjónræn áhrif.

Verður þetta að teljast stórfelldur galli á frummatsskýrslunni, einkum með vísan til þess að í kafla 6 í frummatsskýrslu þar sem fjallað er um umhverfisáhrif, kafli 6.2. ásýnd, er ekki heldur fjallað um sýnileika slóða.

Er því beint til Skipulagsstofnunar að sjá til þess að þetta verði metið um leið og metin yrðu áhrif annars vegar jarðstrengs og hins vegar háspennulínu.

Mynd 1, tölvugerð yfirlitsmynd af Öxnadal með fyrirhugaðri háspennulínu og núverandi línu. Landsnet hf.

7.2 Efnistaka

Viðauki I fjallar um mögulegar efnisnámur vegna háspennulínu frá Blöndu til Eyjafjarðar. Í Öxnadal er getið um 9 mögulega staði. Af þeim eru 6 nýir efnistökuastaðir og Geirhildargarðar að auki sem er ekki á skrá Vegagerðarinnar sem náma. Í frummatsskýrslu er þess getið að stuðst sé við flokkunarkerfi Vegagerðarinnar um verndargildi jarðmyndana, sem útlitað er á bls. 69 í skýrslunni. Tekið er fram á bls. 27 í frummatsskýrslu að allir efnistökuastaðirnir falli undir flokk 2 með hátt verndargildi. Hins vegar horfir Landsnet hf. fram hjá vatnsvernd (bls. 24), án þess að rökstyðja þá nálgun og ályktar að allar námur í Öxnadal hafi þar með lágt eða mjög lágt verndargildi (Verndarflokkar 4 og 5).

Þessi niðurstaða á ekki við rök að styðjast, jafnvel þó horft væri fram hjá vatnsvernd, þar sem ætlaðir efnistökuastaðir eru vel sjáanlegir frá þjóðvegi 1 (sbr. töflu 1 í minnisblaði Viðauka I sem fjallar um hugsanlegar efnisnámur í Hörgársveit) myndu hafa veruleg áhrif á ásýnd Öxnadals í alfaraleið.

7.3 Ferðapjónusta og útivist

Svo sem fram kemur í Viðauka V við frummatsskýrslu, Ferðapjónusta og útivist, mun Blöndulína 3 vera mjög sýnileg í Öxnadal öllum. Taka höfundar svo sem áður segir undir umfjöllun í viðaukanum í meginatriðum, að því er snertir Öxnadal. Ýmislegt hefur þó láðst að nefna um ferðapjónustu og útivist í Öxnadal sem rétt er að halda til haga við mat á umhverfisáhrifum.

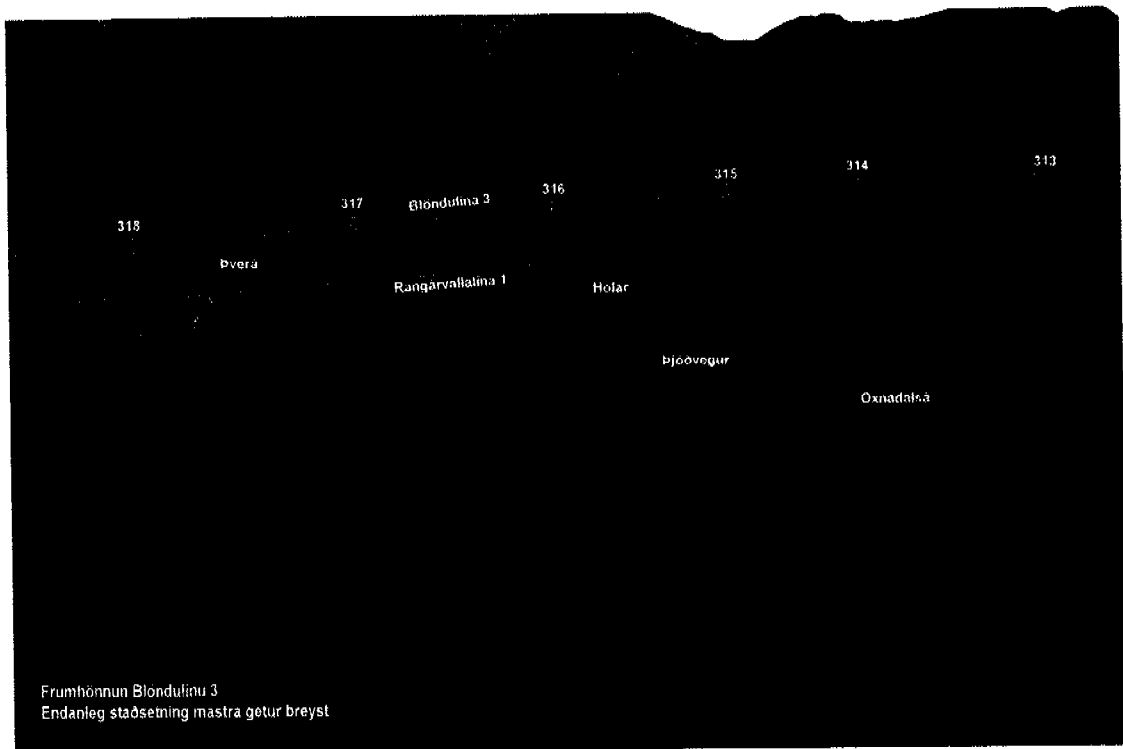
Háspennulínan yrði mjög áberandi í landi Hóla gegnt fólkvanginum í Hrauni, jafnvel þó fyrirhugað línustæði viki frá núverandi línustæði og lagt sé til að færa hana ofar og leggja hana eftir mýrarfláka, svokallað Sund, sem er ofarlega í Hólahólum í landi Hóla, svo sem gerð er grein fyrir annarstaðar í greinargerð þessari (sjá einnig mynd 2).

Eins og fjallað er um í Viðauka 5 með frummatsskýrslu er í Hrauni rekin töluverð menningarstarfsemi en jörðin er í eigu menningarfélagsins Hraun í Öxnadal ehf. Gefið hefur verið út kort með gönguleiðum í og við fólkvanginn og er Hraunsvatn og fjöllin í kringum fólkvanginn vinsælt útivistarsvæði. Í júnímánuði ár hvert er í Hrauni haldin vinsæl hátíð, Fífilbrekkuhátíð, og skipulagðar gönguferðir í tengslum við hana og fleiri atburði. Farnar hafa verið skipulagðar fjölskylduferðir að Þverbrekkuvatni en þaðan væri línan áberandi (sjá mynd 2). Að auki má geta þess að samkvæmt aðalskipulagi Hörgársveitar er í landi Hrauns skipulögð frístundabyggð, en Blöndulína 3 myndi blasa við þaðan og skerða verulega gæði þess lands.

Í landi jarðarinnar Hóla myndi fyrirhuguð háspennulína þvera fjölfarna reiðleið yfir Kambskarð milli Eyjafjarðar og Öxnadals eins og áður var nefnt.

Línuvegur myndi opna fyrir umferð vélknúinna ökutækja upp á svokallað Sund (sjá umfjöllun hér á eftir um votlendi) sem hingað til hefur verið ósnortinn nokkurra hektara mýrarfláki í friðsælu dalverpi í hvarfi frá mannvirkjum og gljúfur með fögrum fossum.

Ferðapjónusta er í Engimýri þar sem gert er út á útivist og útsýni þaðan bæði inn dalinn og til fjalls, sem háspennulína, slóðar og fyrirhuguð möstur myndu hafa verulega neikvæð áhrif á að ætla má.

Mynd 2, tölvugerð mynd, horft yfir til Hólahóla og Þverárgljúfurs frá fólkvanginum í Hrauni, Hóladalur í baksýn, með ætluðum línunum og möstrum ásamt núverandi línu. Landsnet hf.

8 Hólahólar og Þverárgljúfur

8.1 Inngangur

Hólarnir eru fyrir miðjum Öxnadal. Oft er talað um að dalurinn sé hvað landslag varðar á tveimur hæðum ef svo má segja:

Við Bægisána var leiðin frá Akureyri í Bakkasel hálfnuð en langur fannst mér Öxnadalurinn og það var langt á milli bæja, en þarna komu þeir hver af öðrum og seinna lærði ég að þekkja þá alla með nöfnum eins og fólkið sem þar bjó. Við Þverána kemur í ljós að dalurinn er tveggja hæða og eru Hólarnir sem "hálfan dalinn fylla" þrepin upp í framdalin. Við urðum að fara yfir alla þessa háu hóla, ofan í dældirnar á milli og aftur og aftur yfir hóla en loksins blasti við framdalurinn. Við vorum á sléttri grundu ofan við bæinn Engimýri og þarna var tekið af hestunum og áð um stund.

Tryggvi Emilsson: Fátækt fólk, 1976.

Vegna staðþekkingar sinnar og þekkingar á náttúruferjum vilja höfundar hér á eftir fjalla sérstaklega um það landsvæði sem þeir þekkja hvað best í Öxnadal og varða þetta mál; Hólahóla og Þverárgljúfur.

Landslagsfyrirbærinu Hólahólum hefur t.d. verið lýst í Lýsingu Eyjafjarðar eftir Steindór Steindórsson:

Undir Drangafjalli fyrir neðan mynni Vatnsdals og yfir þveran Öxnadal gengur hólahrúgald mikið. Eru þeir skildir frá suður að Hraunsvatni, þvert yfir dalinn og hátt upp í hlíðar við mynni Hóladals. Er hólagarður þessi 2-3 km á breidd. Yfirleitt eru hólarnir stórgerðir, grýttir, með bröttum brekkum og djúpum lautum, en einna hæstir og hrikalegastir eru þeir þó fyrir mynni Vatnsdalsins, en niður með Hraunsá, suður af bænum Hrauni, skapast í þeim urðarhraun mikið. Hólahrúgald þetta er að líkindum gamlar jökulöldur úr öllum dölunum þremur, sem þarna mætast. Að einhverju leyti kunna þeir þó að vera skapaðir af framhruni úr fjöllum, einkum Drangafjalli. Norðan við hólana uppi undir hlíð Drangafjalls, rís upp einstakur hnjúkur, sem Einbúi heitir. Ber allmikið á honum. Hólarnir kallast Hraunstapar að vestan en Hólahólar að austan.

Steindór Steindórsson: Lýsing Eyjafjarðar, 1949.

Hólahólar eru hólarnir austan Öxnadalsár. Ná þeir allt að Þverá í norðri og eru að mestu leyti í landi jarðarinnar Hóla en ná einnig inn í land Engimýrar í suðri.

Landslagsheildin Vatnsdalur, Hraunsvatn, Hraunshraun og Hólahólar eru á náttúruminjaskrá og hefur svo verið allt frá árinu 1978⁵ og með eftirgreindum rökum: "Fjölbreytt og fagurt land með stöðuvötnum, stórum framhlaupum og sérkennilegum klettadröngum, Hraundröngum".⁶ Landslagsvernd er talin æskileg.

Hluti af landslagsheildinni er nú fólkvangur, eða mestur hluti jarðarinnar Hrauns, gegnt jörðinni Hólum.

Athugasemd var áður gerð við Viðauka 2, sem fjallar um landslag, en þar er svæðinu öllu skipt niður í 27 landslagsheildir. Hólahólar ættu með réttu, í samræmi við ofangreint, að vera hluti af Hraunsvatni í skilgreiningu viðaukans á landslagsheildum. Með þeirri aðferð sem viðaukinn notar fæst ekki eðlilegt mat á áhrifum fyrirhugaðrar línulagnar á svæði sem er hluti af landslagsheild á náttúruminjaskrá.

8.1.1 Votlendi

Í Viðauka 3 við frummatsskýrslu, sem fjallar um gróður, segir á bls. 28 um línustæði í landi Hóla:

Frá Engimýri um land Hóla og að Þverá er umtalsverð breyting fyrirhuguð frá núverandi línustæði á um fjögurra kílómetra kafla. Til að minnka sjónræn áhrif nýju línunnar verður hún flutt allt að 450 m frá fyrri línu ofar í hlíðina þar sem hún er lítt

⁵ Náttúruminjaskrá, 2. útg. 1978, verndarsvæði nr. 52.

⁶ Náttúruminjaskrá, 7. útg. 1996, verndarsvæði nr. 505.

áberandi frá Þjóðveginum á móts við Hraun. Á þeim kafla er landið nokkuð vel gróið en grýtt. Gróðurfar er allfjölbreytt og votlendi talsvert, einkum mýrlendi. Gróðurfélögin eru þau sömu og áður hafa verið nefnd, auk U4 (*mýrastör-klóffja*). Ofan og sunnan við Hóla fer línustæðið um mýrlendi á um 800 m kafla. Verulegur hluti þess hefur einhvern tíma verið ræstur fram án þess þó að landið hafi þornað mikið. Þarna þarf að gæta þess vel að spilla sem minnst votlendi við staursetningu línunnar. Í landi Þverár eru enn inni tveir valkostir fyrir línustæðið með stuttu millibili. Staurasetning í neðra stæðinu tekur mun meira tillit til votlendisins og mælir Náttúrufræðistofnun því frekar með því.

Ofarlega í Hólahólum er votlendi sem kallað er Sundið. Nær þetta svæði allt frá Þverárgljúfri í norðri og langleiðina að landamerkjum jarðanna Hóla og Engimýrar í suðri og er um allmarga hektara að ræða. Þar tekur við annar minni mýrarfláki, ónefndur, sem nær allt suður í land Engimýrar.

Nyrsti hluti Sundsins var ræstur fram á árum áður, en unnið er að endurheimt þess votlendis. Suðri hluti Sundsins, sá sem ekki var reynt að ræsa fram á árum áður, er nokkrir hektarar að stærð (> 3 ha). Fyrirhugað línustæði Landsnets hf. færi yfir Sundið endilangt. Alls er um að ræða u.þ.b. 1,5 km langan kafla.

Frummattsskýrsla gerir ráð fyrir slóðagerð um umrætt svæði þannig að slóðar yrðu lagðir úr suðri að stöguðu súluhorni sem er mastur nr. 314 skv. fyrirætlunum Landsnets hf. Undir því yrði allt að 120m² plan skv. skriflegum upplýsingum frá verkfræðistofunni Mannviti þar sem segir að mastrið sé fyrirhugað að staðsetja að hluta til á mel sem nýst gæti við framkvæmd (rétt er að taka fram að þar sem hér er vísað til "mels" er átt við Hólahóla, sem er á náttúruminjaskrá skv. ofansögðu.) Þá byggir tillagan á að slóð yrði lögð áfram í norður yfir votlendið, að mastri merktu 315 í tillögu. Tillagan gerir loks ráð fyrir að slóði verði lagður úr vestri, fyrir ofan túngirðingu á jörðinni Hólum, yfir skógræktarland (sjá umfjöllun um skógrækt hér á eftir) upp á milli mastra merktra 316 og 317 og að þeim úr sitt hvorri áttinni. Þessi slóði og mastur nr. 316 myndu vera á landsvæði því sem tilheyrir endurheimtu votlendi, samkvæmt framansögðu. Þá myndi mastur á gljúfurbarmi Þverárgljúfurs merkt 317 bera við fossinn, sjá umfjöllun hér á eftir um fossinn Hrynjanda, og standa í skógræktarlandi, sjá umfjöllun hér á eftir um skógrækt.

Gert er ráð fyrir að möstur merkt 315, 316 og 317 verði á bilinu 25,6 til 27,6 m há M-möstur, stálgrindarmöstur sömu gerðar og reist voru í tengslum við Búrfellslínu 2 árið 1973 skv. upplýsingum frá Landsneti hf.

Mýrar, 3 ha og stærri, njóta sérstakrar verndar skv. 37. gr. náttúruverndarlaga og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er. Ljóst er að fyrirhuguð framkvæmd í votlendum ofarlega í Hólahólum yrði óafturkræf, þar sem ógjörningur er að afmá ummerki um slóða og masturstæði í votlendum á Sundinu.

8.2 Fossar

Þverá er vatnsmikil dragá sem fellur í miklu gljúfri norðaustan við það svæði sem lýst hefur verið hér að ofan. Ónefndur foss, sem kallaður er Hrynjandi, er efsti og stærsti fossinn (sjá mynd 3) í fossaröð en nokkrir minni fossar falla þar fyrir neðan (sjá mynd 4).

Fossar njóta sérstakrar verndar skv. 37. gr. náttúruverndarlaga og skal forðast röskun þeirra eins og kostur er.

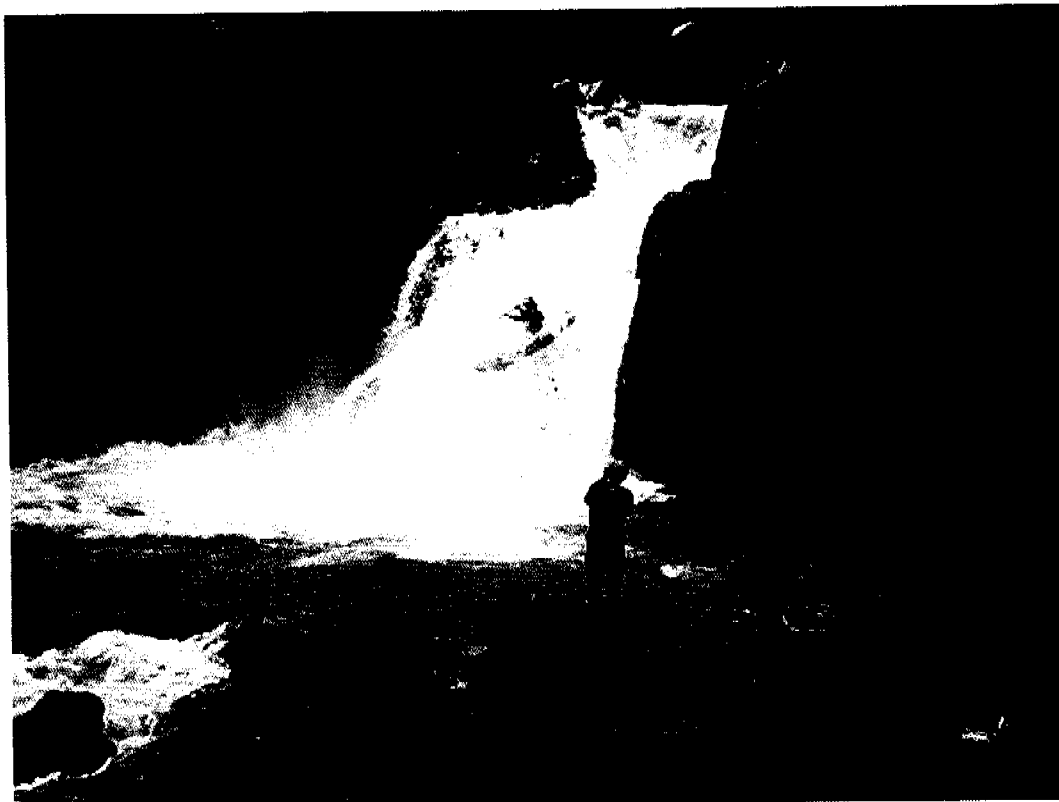

Mynd 3, Hrynjandi, efsti og hæsti fossinn í Þverárgljúfri í Öxnadal. Johan Holst.

Landsnet hf. gerir samkvæmt frummatsskýrslu ráð fyrir að háspennulínan þveri ána rétt fyrir neðan Hrynjanda og að því virðist yfir smáfossunum. Mastur merkt nr. 317 (sem staðsett yrði innan skógræktarsvæðis, sjá umfjöllun hér fyrir neðan), 25,6m hátt, myndi skyggja á fossinn af hefðbundnum útsýnisstað.

Mynd 5 sem hefur verið stækkuð úr ljósmynd úr Viðauka 3, sýnir vel athugunarsvæði, fyrirhugaða staðsetningu masturs á gljúfurbarmi og legu línu. Samkvæmt því er Hrynjandi rétt utan við athugunarsvæðið og smáfossaröðin innan þess. Virðist sem fyrirhugað sé mastur um 150 metrum neðan við Hrynjanda og rétt við smáfossaröðina.

Engin umfjöllun er um fossinn né smáfossaröðina í Þverárgljúfri í gögnum Landsnets hf. og er líkt og fyrirtækinu hafi sést yfir fossana.

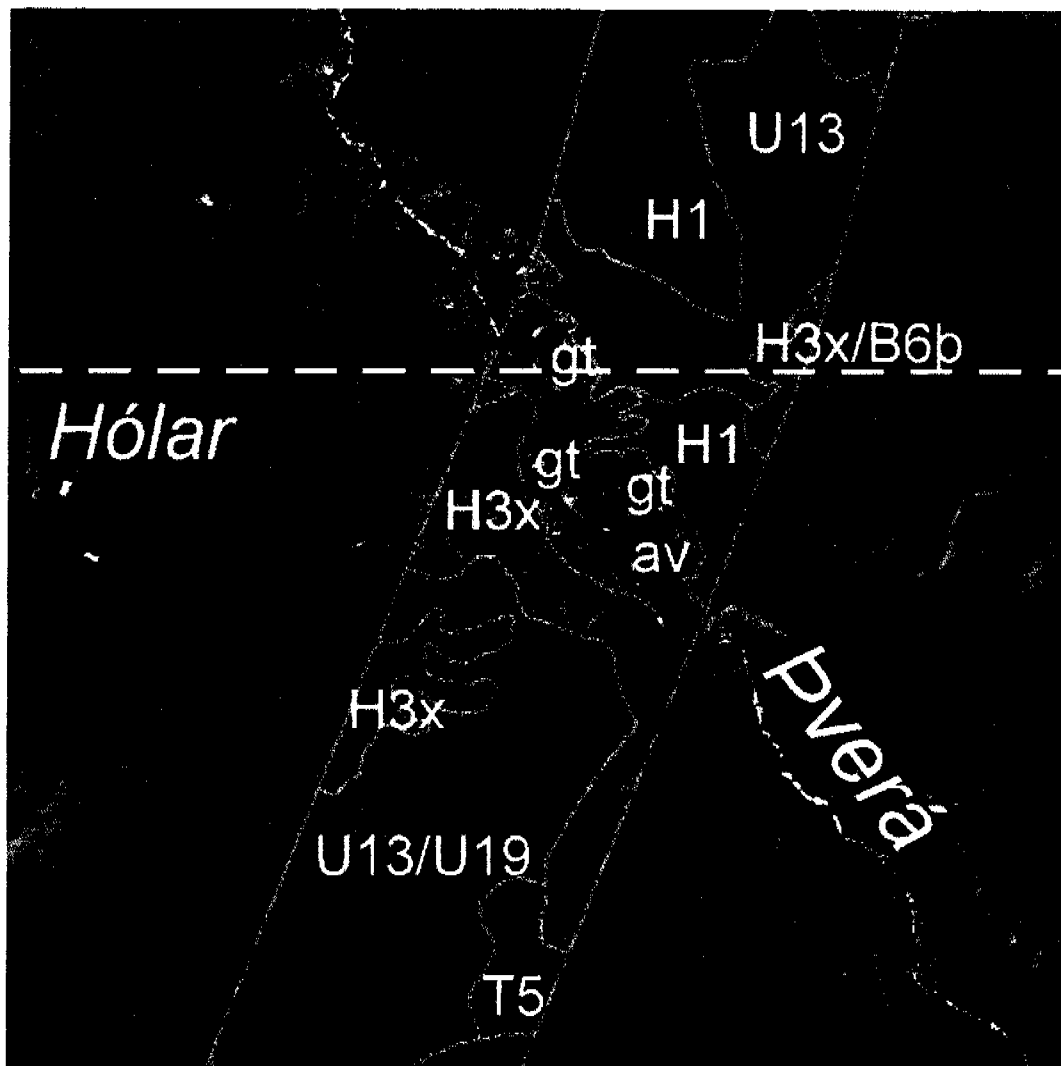
Mynd 4, einn fossanna í smáfossaröð í Þverárgljúfri. Mynd: Johan Holst.

8.3 Smyrill (*falco columbarius*)

Smyrilshreiður er í Þverárgljúfri, nánast á þeim stað þar sem gert er ráð fyrir að háspennulínan fari yfir gljúfrið.

Mynd 5 sýnir athugunarsvæði, fyrirhugaða staðsetningu mastur á gljúfurbarmi og legu línu. Samkvæmt því er fyrirhugað að leggja háspennulínu yfir smyrilshreiðrið að staðsetja háspennumastur örskammt frá hreiðrinu.

Ekki er getið um þetta smyrlisvarp í Viðauka 4, Fuglalíf, við frummatsskýrslu eða annarstaðar í gögnum þessa máls og er líkt og að Landsneti hf. hafi sést yfir þetta varp.

Mynd 5, stækkuð mynd af athugunarsvæði Landsnets hf. í landi jarðarinnar Hóla í kringum og yfir Þverárgljúfri. Bláa línar sýnir fyrirhugað línustæði Blöndulínu 3. Bleiki hingurinn fyrir miðri mynd sýnir fyrirhugað masturstæði. Landsnet hf.

8.4 Skógrækt

Eigendur jarðarinnar Hóla gerðu á árinu 2007 samning við Norðurlandsskóga um 90 hektara svæði undir skógrækt (sjá mynd 6). Fyrirætlanir Landsnets hf. gera ráð fyrir að háspennulínan liggja í gegnum þetta skógræktarland og myndu eitt til tvö möstur af fjórum innan landamerkja jarðarinnar lenda innan skógræktarsvæðis. Þegar hefur verið plantað í þetta svæði.

Ekkert kemur fram um þetta í frummatsskýrslu eða viðaukum hennar og er líkt og Landsneti hf. hafi sést yfir þá staðreynd að í Hólum er rekin ein umfangsmesta skógrækt í allri Hörgársveit (sjá aðalskipulag Hörgársveitar, bls. 67).

Mynd 6, skógræktarsvæði Norðurlandsskóga og eigenda jarðarinnar Hóla. Norðurlandsskógar.

8.5 Slóðar

Að því er varðar slóðagerð innan landamerkja jarðarinnar Hóla, kemur fram í gögnum með frummatsskýrslu og loftmyndum sem sendar hafa verið höfundum frá verkfræðistofunni Mannviti hf. að gert er ráð fyrir "lagfæringu eldri slóða" frá Þjóðvegi 1 upp með Þverá í gegnum skógræktarsvæði. Höfundar taka fram að ekki er neinn eldri slóði á þeim stað sem loftmynd vísar til nema að litlum hluta og sá slóði eða troðningur er ekki einu sinni jeppafær. Sýnist því vera um að ræða áætlanir um nýja slóðagerð að öllu leyti innan jarðarinnar Hóla. Áætluðum slóðum yfir votlendið ofar í landinu var lýst að framan þar sem fjallað var um votlendi.

8.6 Niðurstaða

Verulegir annmarkar eru á umhverfismati frummatsskýrslu að því er varðar Hólahóla og umhverfi og áskilja höfundar sér allan rétt komi til þess að háspennulína í líkingu við þá sem Landsnet hf. hefur áætlað, komi til ákvörðunar um framkæmd þessa.

9 Lokaorð

9.1 European Grid Declaration

Í stefnumarkandi yfirlýsingu flutningsfyrirtækja raforku í Evrópu og umhverfisverndarsamtaka frá 10. nóvember 2011, European Grid Declaration on Electricity

Network Development and Nature Conservation in Europe, kemur m.a. fram að raforkuflutningsfyrirtæki Evrópu tala fyrir umhverfismati áætlana sem tæki til að þess að auka umhverfisvernd:

4.1.3 In strategic spatial planning the Parties will promote the use of Strategic Environmental Assessment as a means to find the most environmentally acceptable options with regard to protected areas and ecological sensitivities.

Að yfirlýsingunni standa, ásamt samtökum sem láta sig umhverfisvernd varða, öll helstu raforkuflutningsfyrirtæki í Evrópu svo sem Statnett í Noregi og Swissnet, Elia í Belgíu, National Grid í Bretlandi, Terna á Ítalíu og Tennet í Hollandi. Þrátt fyrir að Landsnet hf. beri sig gjarnan saman við Statnett, vekur athygli að Landsnet hf. stendur ekki að yfirlýsingunni.

9.2 Þingsályktun um lagningu raflína í jörð

Þann 1. febrúar 2012 var samþykkt á Alþingi svofelld þingsályktunartillaga:

Alþingi ályktar að fela iðnaðarráðherra í samráði við umhverfisráðherra að skipa nefnd er móti stefnu um lagningu raflína í jörð og þau sjónarmið sem taka ber mið af hverju sinni við ákvarðanir þar um. Iðnaðarráðherra skal flytja Alþingi skýrslu um störf nefndarinnar fyrir 1. október 2012.

Í greinargerð með þingsályktunartillögunni kemur fram að á undanförmum árum hefur orkuframleiðsla á Íslandi aukist mjög og jafnframt gagnrýni á neikvæð umhverfisáhrif hennar. Einn þáttur þeirra áhrifa er sjónmengun af völdum háspennulína og hefur sú krafa orðið háværari að jarðstrengir séu nýttir í stað loftlína. Mikilvægt er að fyrir liggji stefnumörkun um með hvaða hætti og á hvaða forsendum skuli stefnt að lagningu raflína í jörð og til hvaða þátta skuli sérstaklega taka tillit í þeim efnum

Hefur ráðherra þegar skipað nefndina og sett henni erindisbréf⁷. Skal nefndin ljúka störfum 20. September 2012.

Að mati höfunda gefur þessi vilji löggjafans enn frekara tilefni til að beina því til stjórnvalda að áform í kerfisáætlun Landsnets hf. séu í heild skoðuð m.t.t. lagningar loftlína eða jarðstrengja, þ.m.t. Blöndulína 3.

9.3 Ályktun

Um gríðarlega umhverfislega hagsmuni er hér að tefla og getur ekki talist goðgá að vanda svo til verka sem kostur er við mat á umhverfisáhrifum, ekki síst með það í huga að fjallað er um mannvirki, möstur og slóða, sem standa myndu í 70 ár eða í mannsaldur, á meginleið milli höfuðborgarsvæðis og Norðurlands, eins og hún er nú. Framkvæmd eins og lögð er til í þessu máli myndi í stuttu máli gerbreyta ásýnd alls Öxnadals um ókomna framtíð.

Frá því mál þetta fór af stað árið 2008 hefur krafa um jarðstrengi vegna hinna neikvæðu umhverfisáhrifa háspennulína orðið æ háværari. Jafnframt hefur tækni fleygt fram erlendis og nokkur dæmi eru um langingu jarðstrengja hér á landi nú þegar. Þá hafa rannsóknir verið gerðar á mörgum sviðum sem þessu tengjast, líka hér á landi og ekki einungis á tæknilegu hliðinni, svo sem rannsókn á varmalosun frá jarðstrengjum á Nesjavallastreng,

⁷ Sjá <http://www.idnarraduneyti.is/frettir/frettatilkynningar/nt/3500>

Landbúnaðarháskólinn 2009, rannsókn á greiðsluvilja vegna sjónrænna áhrifa háspennulína, hagfræðildeild Háskóla Íslands, 2010 og hjá stofnun Sæmundar fróða er unnið að rannsókn á framkvæmd á umhverfismati dreifinets og áhrifum sjónmengunar af völdum háspennulína, svo nokkuð sé nefnt. Nefna má einnig þá þróun sem orðið hefur á sviði svokallaðs Partial Undergrounding sem nú er mikið fjallað um í Evrópu, sjá <http://www.europacable.com/>.

Landsnet hf. hefur mikla yfirburði hér á landi að því er varðar möguleika til að afla þekkingar á sviði jarðstrengja og miðla þeirri þekkingu. Því fylgir mikil ábyrgð. Með hliðsjón af hinum mikla aðstöðumun sem er á höfundum athugasemda þessara annars vegar og Landsneti hf. hins vegar að því er varðar sérfræðiþekkingu á háspennulögnum og jarðstrengjum, er því beint til Skipulagsstofnunar að skoða athugasemdir þessar í því ljósi og með hliðsjón af rannsóknarreglu stjórnsýslulaga. Er skorað á stofnunina að afla af sjálfsdáðum sem ítarlegustra gagna og upplýsinga sem tilefni kann að vera til með hliðsjón af þeim athugasemdum sem fram koma í þessari greinargerð.

Andmæli höfunda við frummatsskýrslu fjalla að miklu leyti um gundvallarskort á fylgni Landsnets hf. við matsáætlun, svo sem hún var samþykkt af Skipulagsstofnun, að því er varðar það að gera grein fyrir i) þörf á 220 kV línu og ii) samanburði við jarðstreng á hluta eða allri leiðinni. Á meðan Landsnet hf. hefur einfaldlega hafnað að fjalla um jarðstreng á línuleiðinni sem valkost og ekki fært fram rök fyrir flutningsþörf sem kalli á 220 kV línu, sýnist Skipulagsstofnun ekki eiga annan kost en að leita álits sérfræðinga á þessum þáttum en beina því eftir atvikum til Landsnets hf. að bæta úr ágöllum skv. 4. mgr. 8. gr. laga um mat á umhverfisáhrifum.

~~~~~